

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗМІСТ МАТЕРІАЛУ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО
ВИВЧЕННЯ
ДИСЦИПЛІНИ "ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ"**

Тема №1. Сутність і основи організації фінансів підприємств

Основи організації фінансів підприємств: саморегулювання, самоокупність і самофінансування. Фінанси підприємств в умовах ринкової економіки. Зміст, завдання і організація фінансової роботи на підприємствах. Завдання та функції фінансових служб. Законодавча база фінансової діяльності підприємств в Україні.

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч.посіб. – 2-ге вид., перероб.і доп. – К.:Занннн, 2006. - 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/Керівник авт..кол і наук.ред.проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. Та доп. – К.:КНЕУ, 2005.- 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л.Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П.Шевчик.– К., 2007. – 371с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр.. і доп. – К.: Занннн-Прес, 2006. – 287с.

Методичні вказівки

Під організацією фінансів підприємств розуміють форми, методи, способи формування й використання ресурсів, контроль за їхнім кругообігом, застосовувані для досягнення економічних цілей відповідно до діючого законодавства.

Фактори, що впливають на організацію фінансів:

1. організаційно-правові форми господарювання
2. галузеві особливості
3. специфіка виробництва
4. рівень технічного забезпечення виробництва
5. рівень технологічних процесів
6. склад і структура виробничих витрат
7. вплив природно-кліматичних факторів на виробництво

З метою управління фінансами підприємств використовується фінансовий механізм

Фінансовий механізм підприємства — це система управління фінансами, яка включає організацію взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати його діяльності. Оптимальна взаємодія фінансових відносин досягається використанням усіх фінансових категорій (виручка, прибуток, амортизація, оборотні кошти, кредит, бюджет, податки), нормативів, різного роду стимулів, пільг, санкцій та інших фінансових важелів.

Організація ФП базується на таких основних принципах:

саморегулювання,

самооплатності

самофінансування.

Реалізація фінансової політики та стратегічних завдань підприємства за допомогою фінансового механізму базується на таких принципах:

1. **принцип плановості** – забезпечує відповідність обсягу продажу і витрат
2. **фінансове співвідношення термінів** – забезпечує мінімальну різницю в часі між отриманням і використанням коштів, що особливо важливо в умовах інфляції і зміни курсів валют
3. **гнучкість** – забезпечує можливість маневру у випадку недоотримання планових обсягів продажу, перевищення планових витрат
4. **мінімізація фінансових витрат** – раціональне зменшення витрат – для збільшення прибутку
5. **раціональність** – вкладення капіталу в інвестиції повинно мати високу ефективність і забезпечити мінімальні ризики.
6. **фінансова стійкість** – забезпечення фінансової незалежності – платоспроможність
7. **матеріальна відповідальність** – означає, що за порушення договірних, кредитних, податкових зобов'язань підприємство несе матеріальну відповідальність у вигляді штрафів, пені, неустойки
8. **здійснення контролю за фінансово-господарською діяльністю** – передбачає внутрішнього та зовнішнього контролю
9. **створення достатніх фінансових ресурсів.**

Свою діяльність підприємства здійснює через проведення фінансової діяльності.

Фінансова діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства та досягнення ними поставлених цілей.

Основні завдання фінансової діяльності:

1. створення фінансових ресурсів для виробничого і соціального розвитку, забезпечення зростання прибутку, підвищення рентабельності
2. виконання фінансових зобов'язань перед бюджетом, банками, постачальниками, вищими організаціями, по виплаті з/п
3. сприяння найефективнішому використанню виробничих фондів і інвестицій
4. розробка і реалізація фінансового, кредитних, і касових планів
5. розробка і реалізація заходів по доведенню розмірів власних оборотних коштів до встановлення економічно обґрунтованих нормативів
6. контроль за правильним використанням фінансових ресурсів
7. правильна організація розрахунків за готову продукцію і постійний контроль за виконанням плану з реалізації продукції

Безпосереднім завданням управління фінансами підприємств є забезпечення формування та правильного розподілу виручки від реалізації продукції для відновлення оборотних коштів, виробничо-технічної бази та формування чистого доходу. Кожне підприємство прагне забезпечити ліквідність оборотних активів для своєчасного погашення короткострокової кредиторської заборгованості. Тому своєчасне та повне

надходження виручки від реалізації продукції постійно контролюється фінансовими менеджерами.

Зміст управління фінансами або фінансового менеджменту, полягає в ефективному використанні фінансового механізму для досягнення стратегічних і тактичних цілей виробництва.

Предметом фінансового управління є регулювання фінансових потоків.

При цьому *об'єктом* управління фінансами є фінансові відносини у сфері грошового обігу, фонди фінансових ресурсів, що створюються і використовуються в усіх ланках фінансово-господарської роботи підприємства.

Суб'єктом управління ФП є керівний та фінансовий апарат системи органів управління на підприємстві.

Головними завданнями управління фінансами є:

- виявлення фінансових джерел розвитку виробництва
- визначення ефективних напрямків інвестування фін ресурсів
- раціоналізація операцій з цінними паперами
- налагодження оптимальних відносин із фінансово-кредитною системою, суб'єктами господарювання

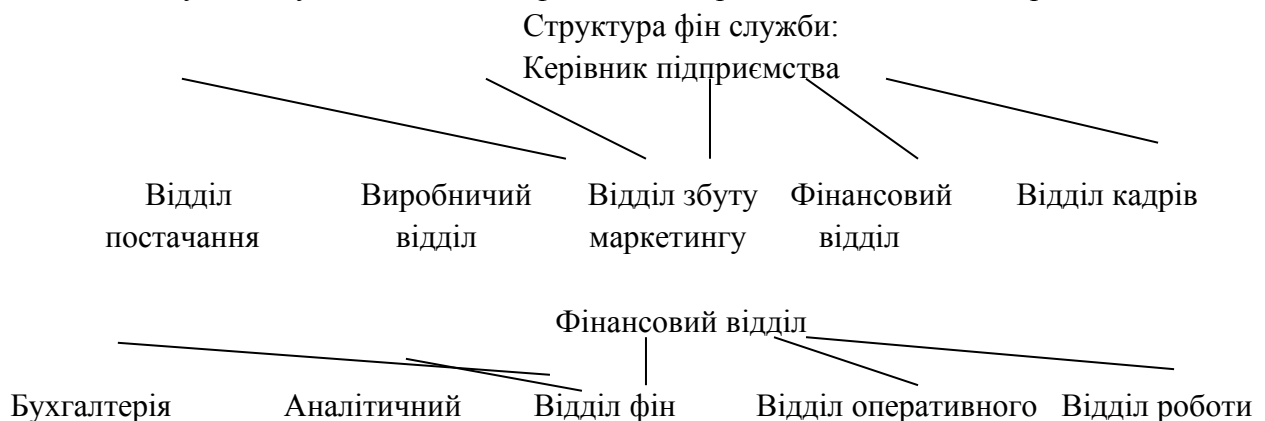
Значення управління фінансами підприємств полягає в такій організації роботи фінансових служб, яка дає змогу залучати додаткові фінансові ресурси на найвигідніших умовах, інвестувати їх із найбільшим ефектом, проводити прибуткові операції на фін ринку.

Органи управління фінансових служб виконують такі функції:

- взаємодія всіх елементів апарату управління підприємства
- створення ефективних організаційних структур управління
- аналіз фінансових ресурсів і фінансових відносин
- прогнозування, планування, регулювання фін процесів
- обґрунтування і прийняття оперативних фінансових рішень
- контроль за виконанням розроблених планів та прийняття фінансових рішень.

Побудова ефективної системи управління ФП передбачає створення відповідної фінансової служби підприємства. Враховуючи обсяги і складність завдань, що вирішуються на підприємстві, його фінансова служба може бути представлена:

- фінансовим управлінням – на великих підприємства
- фінансовим відділом – на середніх підприємства
- фінансовим директором або головним бухгалтером, який займається не тільки питаннями бух обліку, а й питаннями фінансової стратегії, - на малих підприємства.

На бухгалтерію покладаються обов'язки вести бух облік підприємства та формувати його відкриту фін звітність.

Аналітичний відділ – аналізує і оцінює фін стан підприємства, слідкує за виконанням завдань щодо отримання прибутку та обсягів виробництва.

Відділ фін планування розробляє *фін плани* (документ, що показує доходи і витрати грошових коштів підприємства в плановому періоді) та *бюджету підприємства* (фінансовий план, що складається у формі кошторису на короткостроковий період і забезпечує ефективний контроль за надходженнями та витрачанням коштів на підприємства)

Оперативний відділ збирає рахунки, накладні, простежує їх оплату, забезпечує ефективні *взаємовідносини з банками* з приводу безготівкових розрахунків та отримання готівкових коштів; з *контрагентами* – з приводу оплат товарів, вирішення спільних питань; з *державою* – з приводу сплати податків, обов'язкових платежів

Відділ роботи з ЦП займається формуванням і управлінням портфелем ЦП

Теми рефератів

- Фінанси підприємств як складова національної фінансової системи.
- Особливості формування та зміни статутного капіталу різних організаційно-правових форм та форм власності.
- Джерела формування фінансових ресурсів підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Що означає термін «фінанси підприємств»?
2. Поясніть роль фінансів підприємств у структурі фінансових відносин суспільства.
3. Охарактеризуйте основні функції фінансів підприємств та умови їх реалізації.
4. Як класифікують фінансові ресурси підприємства за джерелами їх формування?
5. Як класифікують фінансові ресурси підприємства за етапами формування?
6. Що включається в поняття «організація фінансової діяльності підприємств»?
7. Розкрийте зміст і завдання управління фінансами підприємств
8. Навіть основні напрямки діяльності фінансової служби підприємства.
9. Хто виконує фінансову роботу на підприємстві?
10. Поясніть суть основних принципів організації фінансів підприємств.

Тестові завдання:

1. Фінанси підприємства — це:

- а) грошові кошти підприємства;
- б) грошові розрахунки підприємства;
- в) економічні відносини, які виникають у процесі формування розподілу та використання грошових фондів і доходів підприємства.

2. Які з перелічених функцій належать до функцій фінансів підприємств:

- а) розроблення фінансової стратегії підприємства;
- б) розподіл та використання фінансових ресурсів для забезпечення операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, соціального розвитку підприємства;
- в) створення організаційних структур, які забезпечують прийняття та реалізацію управлінських рішень щодо всіх аспектів фінансової діяльності підприємства.

3. До зовнішніх фінансових відносин належать:

- а) формування статутного капіталу, зміни статутного капіталу, виплати дивідендів на акції та відсотків на паї;
- б) формування, розподіл і використання чистого прибутку;
- в) формування та використання амортизаційного фонду.

4. Фінансові ресурси підприємства — це:

- а) грошові кошти в касі підприємства та на рахунках у банку;
- б) сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні підприємства і є джерелом його виробничого та соціального розвитку;
- в) оборотні активи підприємства.

5. Основним джерелом первинного формування фінансових ресурсів підприємства є:

- а) кошти, які мобілізуються на фінансовому ринку;
- б) власні та залучені кошти;
- в) внески засновників у статутний капітал.

6. Внутрішнім джерелом формування фінансових ресурсів підприємства є:

- а) внески засновників;
- б) прибуток підприємства;
- в) кошти менеджерів підприємства.

7. Складові фінансового механізму підприємства:

- а) фінансові методи та фінансові важелі;
- б) фінансові методи та фінансові інструменти;
- в) фінансові методи, фінансові важелі та фінансові інструменти;
- г) фінансові методи, фінансові важелі, фінансові інструменти та забезпечення фінансового механізму.

8. Що не можна віднести до суб'єктів фінансових відносин:

- а) підприємства та організації;
- б) грошові фонди;
- в) банківські установи;
- г) страхові компанії;
- д) аудиторські організації.

9. Дайте правильне визначення грошових фондів:

- а) гроші в русі;
- б) частина грошових коштів, які мають цільове спрямування;
- в) грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства;
- г) фінансовий результат діяльності підприємства;
- д) сплачений податок на прибуток.

10. Як ви вважаєте, що можна віднести до фінансових ресурсів?

- а) сировину і основні матеріали;
- б) робочі машини і обладнання;

- в) прибутки і банківські кредити;
- д) цехову собівартість.

Тема №2. Організація грошових розрахунків підприємств.

Організація безготівкових розрахунків, вимоги до їх проведення, сфера використання та їх характеристика. Розрахунково-платіжна дисципліна, її зміст, значення для забезпечення господарської діяльності.

Список літератури

1. Азаренкова Г.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни / Г.М.Азаренкова, Т.М.Журавель, Р.М. Михайленко. – К.: Занннн-Прес, 2006. – 287с.
2. Гриб С. М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник./ С. М. Гриб – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.
3. Дем'яненко М.Л.Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л.Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П.Шевчик.– К., 2007. – 371с.
4. Партин Г.О. Фінанси підприємств: Навч.посіб./ Г.О Партин, А.Г. Загородній. – К.:Занннн, 2006. - 379
5. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник/Керівник авт..кол і наук.ред.проф. А.М. Поддєрьогін.. – К.:КНЕУ, 2005.- 460с.

Методичні вказівки

Більшість розрахункових операцій підприємства здійснюють у безготівковій формі. Застосування безготівкової форми розрахунків дає змогу знизити витрати на транспортування і зберігання готівки та на її облік, зменшує тривалість проведення розрахунків, підвищує рівень контролю за цільовим використанням грошових коштів.

Безготівкові розрахунки підприємства здійснюють з дотриманням таких основних принципів:

- обов'язковість збереження підприємствами грошових коштів в установах банків;
- самостійність вибору підприємством установи банку;
- самостійність вибору підприємством виду та форми розрахунків;
- самостійність розпорядження підприємства своїми коштами в межах чинного законодавства;
- здійснення грошових розрахунків у межах коштів на рахунках підприємства;
- максимальне наближення моменту грошових розрахунків до моменту реалізації продукції.

Форми безготівкових розрахунків:

Платіжне доручення - це розрахунковий документ, що містить письмове доручення платника обслуговуючому банку про списання зі свого рахунку зазначеної в дорученні суми коштів та її перерахування на рахунок одержувача.

Платіжна вимога-доручення — це комбінований документ, який складається з двох частин: верхньої — вимоги одержувача коштів безпосередньо до платника сплатити вартість поставленої йому продукції (виконаних робіт, наданих послуг) і нижньої — доручення платника обслуговуючому банкові про списання певної суми коштів зі свого рахунку та перерахування її на рахунок одержувача.

Платіжна вимога – це форма безготівкових розрахунків, при якій одержувач

коштів подає на інкасо в банк, котрий його обслуговує, розрахунковий документ, що містить вимогу до платника про сплату психічної суми через банк.

Грошові розрахунки підприємства можуть також здійснювати із застосуванням чеків. У грошових операціях підприємств використовують *два види чеків*: грошові та розрахункові.

Грошовий чек — це грошовий документ установленої форми, що містить беззаперечну вказівку власника поточного рахунку (чекодавця) банкові сплатити зазначену в чеку суму конкретній особі чи пред'явникові чека. Основне призначення грошового чека — бути інструментом отримання готівкових коштів із поточного рахунку підприємства.

Розрахунковий чек - це документ стандартної форми з дорученням чекодавця (платника) своєму банкові (банкові-емітенту) перерахувати кошти з рахунку чекодавця на рахунок пред'явника чека (отримувача коштів).

Акредитивна форма розрахунків між покупцями та постачальниками передбачає використання акредитивів.

Акредитив — це розрахунковий документ, за яким одна кредитна установа (банк) доручає іншій здійснити за рахунок спеціально за депонованих (заброньованих) для цього коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажені товари чи надані послуги або виплатити пред'явникові акредитива певну суму коштів. На своєю суттю акредитив є договором, відокремленим під договору купівлі-продажу або іншого контракту, на якому він може базуватися. Тобто *акредитив* — це договір, що містить зобов'язання банку-емітента, за яким цей банк за дорученням клієнта (заявника акредитива) або від свого імені на підставі документів, які відповідають умовам акредитива, зобов'язаний виконати платіж на користь *бенефіціара* (особи, якій призначено платіж) або доручає іншому (*виконуючому*) банку здійснити цей платіж.

Суть вексельної форми розрахунків полягає в тому, що розрахунки між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником) здійснюються з відтермінуванням платежу (до 90 днів), і оформляються векселем.

Вексель — це цінний папір, що засвідчує безумовне грошове зобов'язання боржника (векселедавця) сплатити у певний термін зазначену суму грошей власнику векеля. *Простий* вексель містить просту і нічим не обумовлену обіцянку векселедавця сплатити власникові векеля після вказаного терміну певну суму. *Переказний вексель (тратта)* містить письмовий наказ векселедержателя (*трасанту*), адресований платникові (*трасатові*), сплатити третій особі (*ремітентові*) певну суму грошей у певний термін. Трасат стає, боржником за векселем тільки після того, як *акцептує* вексель, тобто дасть згоду на його оплату, підписавши його.

У сучасних умовах зростає обсяг грошових розрахунків фізичних і юридичних осіб із використанням *пластикових карток*, їх використовують для розрахунків за товари (роботи, послуги), а також для отримання готівки. Банківські картки класифікують за їх власниками, за схемою використання тощо.

За *власниками* картки бувають приватними та корпоративними. Власниками *приватних платіжних карток* є фізичні особи, яким відкривають окремий картковий рахунок, на якому акумулюють кошти власника картки. На одну і ту саму особу може бути відкрито необмежену кількість карткових рахунків. *Корпоративні картки* — це платіжні картки, які дають можливість їх власникам здійснювати платіжні операції за рахунок коштів, що їх акумулюють на картковому рахунку юридичної особи.

За *схемою використання* картки поділяють на дебетові і кредитові. *Дебетові платіжні картки* дають змогу використовувати лише ту суму коштів, яка зберігається на картковому рахунку. При використанні *кредитних платіжних карток* можна користуватися коштами банку (у певних межах і за повний відсоток) згідно з угодою.

Ще одним видом банківських платіжних карток є зарплатні картки, які використовують для виплати заробітної платні.

Розрахунково-платіжна дисципліна підприємства охоплює розрахункову та платіжну дисципліни.

Розрахункова дисципліна — це дотримання підприємствами (організаціями, установами) та окремими особами правил здійснення розрахункових операцій.

Платіжна (фінансова) дисципліна — це дотримання підприємствами встановлених термінів перерахування платежів за поставлену (відвантажену) продукцію, виконані роботи чи надані послуги, а також своєчасна і повна сплата податків до бюджету та відрахувань до спеціальних цільових фондів, виконання кредитних зобов'язань.

Різновидом платіжної дисципліни підприємства є його *касова дисципліна* — дотримання підприємством правил приймання, зберігання та витрачання готівки.

За порушення розрахунково-платіжної дисципліни до підприємства застосовують такі санкції:

- *договірні* (застосовують ділові партнери у формі неустойки у відсотках до суми невиконаного зобов'язання);
- *банківські*, або кредитні (за порушення підприємством кредитної дисципліни, нецільове використання коштів, незадовільний стан обліку і звітності, за несвоєчасне повернення кредиту) у формі стягнення штрафу, пені, припинення кредитування та операцій на рахунку;
- *фінансові* (застосовують державні фінансові та контрольні органи).

Договірні та банківські санкції щодо підприємств визначаються умовами його договорів, угод, контрактів з контрагентами — постачальниками, підрядниками, покупцями, замовниками, банківськими та небанківськими кредитними установами тощо.

Фінансові санкції за порушення підприємствами розрахунково-платіжної дисципліни щодо сплати податків, зборів та обов'язкових платежів визначені Законами України.

До підприємств можуть також застосовувати фінансові санкції у формі штрафів за не встановлення ліміту готівки, перевищення встановлених лімітів готівки, неповне відображення готівки в облікових документах.

Питання для самоконтролю:

1. В чому полягає сутність грошового обігу на підприємстві.
2. В чому значення грошових розрахунків у господарській діяльності підприємств.
3. Назвіть принципи організації безготівкових розрахунків.
4. Опишіть порядок організації розрахунків за допомогою платіжних доручень та платіжних вимог-доручень.
5. Який порядок організації розрахунків за допомогою розрахункових чеків.
6. В чому значення розрахунково-платіжної дисципліни та засоби її забезпечення.

7. Який порядок відкриття поточних рахунків підприємств в установах банків.

Тестові завдання

1. Грошовий оборот це:

- а) формування й розподіл грошових фондів;
- б) розподіл виручки від реалізації продукції;
- в) виробництво і реалізація продукції;
- г) немає правильної відповіді.

2. Безготівкові розрахунки це:

- а) розрахунки готівкою;
- б) розрахунки за допомогою чеків;
- в) розрахунки за допомогою записів на рахунках у банках;
- д) правильної відповіді немає.

3. Платіжне доручення це:

- а) документ, що містить доручення чекодавця банку стосовно перерахування з його рахунка певної суми грошей;
- б) письмове боргове зобов'язання, що дає право вимагати від боржника сплати відповідної суми;
- в) письмове доручення власника рахунка переказати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів;
- г) комбінований документ, що містить вимогу постачальника та доручення платника;

4. Вексель це:

- а) доручення банку-покупця банку постачальника здійснити плату рахунків постачальника;
- б) письмове зобов'язання відповідної форми, що надає право його власнику вимагати сплати відповідної суми у відповідний термін;
- в) правильної відповіді немає.

5. Акредитив це:

- а) форма розрахунку, згідно з якою банк-емітент за дорученням свого клієнта повинен здійснити платіж третій особі;
- б) розрахунковий документ, що містить доручення однієї кредитної установи іншій здійснити оплату за рахунок спеціально задепонує нованих коштів;
- в) розрахунковий документ, що містить доручення чекодавця банкові стосовно здійснення платежу;
- г) правильної відповіді немає.

6. Якщо покупець (платник) заздалегідь депонує кошти для розрахунку з постачальником, такий акредитив слід вважати:

- а) безвідкличним;
- б) непокритим;
- в) акцептованим;
- г) покритим;
- д) правильної відповіді немає.

7. Непокритим акредитивом називається акредитив:

- а) який не може бути змінений або анульований без згоди постачальника, для якого він був відкритий;
- б) який може бути анульований банком-емітентом без попередньої згоди з постачальником;
- в) згідно з яким платежі постачальнику гарантує банк;

д) правильної відповіді немає.

8. Вексельна форма розрахунків це:

- а) розрахунки між постачальником і платником за товари (послуги) з відстроченням платежу;
- б) письмове розпорядження власника рахунка банку перерахувати відповідну суму зі свого рахунка на рахунок отримувача коштів;
- в) розрахунки між постачальником і платником за товари (послуги) з відстроченням платежу на підставі спеціального документа;
- г) правильної відповіді немає.

9. Переказний вексель це:

- а) письмовий документ, який містить зобов'язання особи, що видала вексель (боржника), сплатити власнику векселя вказану суму;
- б) зобов'язання банку-емітента векселя сплатити вказаній у векселі особі відповідну суму в установленій строк;
- в) письмовий документ, який містить зобов'язання особи, що видала вексель (трасант), сплатити вказану у векселі суму третій особі;

10. Ремітент це особа, яка:

- а) переказує свій платіж іншій особі;
- б) є власником переказного векселя;
- в) є платником за векселем;
- г) зобов'язана сплатити за переказним векселем;

Практичні завдання

Завдання №1

Для забезпечення господарських потреб підприємства відділу постачань було виділено 20.05 три чекові книжки на загальну суму 1 500 000 грн, які були депоновані банком на рахунок «Розрахунки чеками», причому ліміт третьої книжки становив 600 000 грн.

20.06 відділ збуту, звітуючи перед бухгалтерією, склав реєстр використаних чеків, загальна сума якого за першою книжкою становить 420 000 грн. Залишок за другою книжкою — 140 000 грн. Третя книжка використана повністю. Усього відділ збуту використав чеків на загальну суму 1 360 000 грн.

Визначити, у межах якої суми ліміту була видана кожна книжка.

Завдання №2

Підприємство станом на 10.04 на поточному рахунку мало кошти у сумі 5400 грн. Протягом дня на поточний рахунок було ще зараховано платежів на загальну суму 22 300 грн. Крім того, до банку надійшло багато платіжних доручень щодо списання з рахунка підприємства: сум податку на прибуток у сумі 3950 грн; оплати рахунка-фактури за поставку молока у сумі 10 500 грн.

Також банк отримав вимогу-доручення від: енергопостачальної організації державного комунального господарства в сумі 3900 грн; підприємства-постачальника на підставі рішення арбітражного суду — у сумі 10 000 грн.

В якому порядку візьме до сплати ці розрахункові документи операціоніст банку? Чи вистачить коштів на поточному рахунку? Якщо ні, то які можливі дії підприємства?

Тема №3. Формування і використання прибутку.

1. Встановлення цін на продукцію і формування прибутку. Рентабельність продукції. Методи розрахунку прибутку.
2. Чистий фінансовий результат на підприємстві, його розподіл і використання. Економічний зміст прибутку.

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Заннннн, 2006. - 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/ Керівник авт. кол і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 5-ге вид., перероб. Та доп. – К.: КНЕУ, 2005.- 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л. Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П. Шевчик. – К., 2007. – 371с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Заннннн-Прес, 2006. – 287с.
5. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.

Методичні вказівки

1. Встановлення цін на продукцію і формування прибутку. Рентабельність продукції. Методи розрахунку прибутку.

Прямий вплив на розмір виручки справляє й рівень відпускних цін, тому підприємство має їх обґрунтувати.

Залежно від того, яку мету має підприємство на ринку, розрізняють різні підходи до ціноутворення (оптимізації цін). Такими цілями можуть бути:

- виживання на ринку стає головною метою, коли ринок досяг майже граничної місткості (для збереження життєздатності підприємства можуть установлювати низькі ціни, сподіваючись, що ринок буде чутливим до них);
- максимізація прибутку (у цьому разі зіставляються попит і витрати на виробництво з альтернативними цінами і вибирають ту з них, яка забезпечить максимальний прибуток);
- лідерство на ринку досягається через зниження витрат і одержання високого і тривалого прибутку (установлюються низькі ціни з метою збільшення частки підприємства на ринку);
- лідерство за якістю товарів передбачає встановлення відносно високих цін, які мають компенсувати високі витрати на науково-дослідні роботи й забезпечення якості.

За умов ринкової економіки існують вільні, фіксовані та регульовані ціни.

Фіксовані ціни встановлюються державою, переважно на послуги першої необхідності на товари, які монопольно виготовляються чи надаються державою (газ, електроенергія, пасажирський транспорт тощо).

Регульовані ціни встановлюються для регулювання рівня рентабельності товарів першої необхідності, наприклад, хлібобулочних виробів, продуктів дитячого харчування тощо. Державою встановлюються ще й індикативні ціни — мінімальний і максимальний рівні цін.

Вільні ціни – це ціни, що склалися на ринку під впливом попиту і пропонування за

домовленістю сторін — постачальників і споживачів.

З метою встановлення оптимального рівня цін, ураховуючи фактори, що впливають на ціни, а також прийняту підприємством ринкову стратегію, використовуються такі методи ціноутворення:

Ціна виробника продукції (Ц1) обчислюється за формулами:

$$\text{Ц1} = \text{С} + \text{П},$$

де С — собівартість продукції, грн;

П — величина прибутку в ціні, грн.

Існують три види непрямих податків: акцизний збір, ПДВ і мито (для товарів, що імпортуються).

Непрямі податки включають у ціни товарів, що реалізуються. Ці податки є ціноутворювальним елементом і можуть суттєво впливати на загальний рівень цін.

У відпускну ціну продукції підприємств виробничої сфери можуть бути включені два непрямі податки: акцизний збір та ПДВ.

Установлюючи вільні ціни, за основу беруть собівартість і прибуток (планову рентабельність). Потім додають акцизний збір (для підакцизної продукції) і податок на додану вартість.

$$\text{Ц2} = \text{С} + \text{П} + \text{ПДВ},$$

де Ц2 — ціна продукції з податком на додану вартість; ПДВ — податок на додану вартість.

$$\text{Ц3} = \text{С} + \text{П} + \text{АЗ} + \text{ПДВ},$$

де Ц3 — ціна продукції з акцизним збором і податком на додану вартість;

АЗ — акцизний збір.

$$\text{Ц4} = \text{С} + \text{П} + \text{АЗ} + \text{ПДВ} + \text{ТН},$$

де Ц4 — роздрібна ціна продукції;

ТН — торгова націнка.

Залежно від того, кому реалізується продукція, встановлюються **відпускні та роздрібні ціни**. Відвантаження продукції здійснюється посередниками оптом або партіями за відпускними цінами. Посередники реалізують цю продукцію роздрібним торговим організаціям за цінами, які включають націнки, пов'язані зі збутом. Безпосередньо споживачам роздрібні торгові організації продають товари за роздрібними цінами, тобто з торговою націнкою.

Співвідношення прибутку з поточними витратами характеризує таке поняття, як **рентабельність**. У найширшому, найбільш загальному розумінні **рентабельність** означає:

- 1) прибутковість або дохідність виробництва й реалізації всієї продукції (робіт, послуг) або окремих видів її;
- 2) прибутковість підприємств, організацій, установ у цілому як суб'єктів господарської діяльності;
- 3) прибутковість різних галузей економіки.

Рентабельність безпосередньо пов'язана з одержанням прибутку. Однак її не можна ототожнювати з абсолютною сумою отриманого прибутку.

Рентабельність - це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у відсотках.

Обчислення рентабельності окремих видів продукції (робіт, послуг) = прибуток від реалізації продукції / собівартість * 100%

На підприємствах виробничої сфери можуть бути використані три методи розрахунку прибутку від реалізації продукції: прямого розрахунку, по показниках витрат на одну гривню продукції, економічний (аналітичний) метод.

Метод прямого розрахунку. Прибуток розраховується по окремих видах продукції, які виробляються й реалізуються. Для розрахунку необхідні такі вихідні дані:

1. плановий обсяг реалізації продукції відповідної номенклатури (асортиментів), що планується до виробництва й реалізації.
2. Планова собівартість одиниці продукції.
3. Планова ціна одиниці продукції (ціна виробника).

Цей метод розрахунку застосовується до відносно невеликих асортиментів продукції. Метод досить точний, але досить трудомісткий, якщо реалізується великі асортименти продукції. Крім того, він не дає можливості визначити вплив на прибуток окремих факторів.

Розрахунок прибутку на підставі показника витрат на 1 грн. продукції. Це укрупнений метод, який застосовується для розрахунку прибутку від реалізації продукції в цілому по підприємству.

Обчислення планової суми прибутку здійснюють на основі таких даних:

1. собівартість одиниці продукції, реалізованої в базовому періоді
2. очікуваний загальний обсяг реалізації продукції у плановому періоді
3. очікувана зміна витрат на вартісну одиницю реалізованої продукції у плановому періоді порівняно з витратами базового періоду.

Економічний (аналітичний) метод. Може використатися для розрахунку прибутку від реалізації продукції. Він відрізняється від уже розглянутих методів розрахунку прибутку тим, що дає можливість визначити не тільки загальну суму прибутку, а й вплив на її зміну окремих факторів: обсягу виробництва (реалізації) продукції; собівартості продукції; рівня оптових цін і рентабельності продукції; асортиментів й якості продукції.

Розрахунок по цьому методі здійснюється окремо по порівнянній і непорівнянній продукції в плановому періоді. **Порівнянна продукція** - це продукція, яку виробляли в попередньому періоді. **Непорівнянна продукція** - це продукція, що не вироблялася на підприємстві в попередньому періоді.

2. **Чистий фінансовий результат на підприємстві, його розподіл і використання. Економічний зміст прибутку.**

Чистий фінансовий результат (прибуток, збиток) формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів діяльності і включає:

- чистий дохід від реалізації продукції (товарів, послуг);
- валовий прибуток (збиток);
- фінансовий результат від операційної діяльності (прибуток, збиток);
- фінансовий результат до оподаткування (прибуток, збиток);
- чистий фінансовий результат (прибуток, збиток)

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) податку на додану вартість, акцизного збору, інших зборів, знижок тощо.

Валовий прибуток (збитком) – це різниця між чистим доходом і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Фінансовий результат від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Фінансовий результат до оподаткування визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів, фінансових та інших витрат.

Чистий фінансовий результат визначається як різниця між прибутком до оподаткування та сумою податку з прибутку.

Остаточний фінансовий результат - **чистий фінансовий результат (прибуток, збиток)** визначається як різниця між різними видами доходів та витрат підприємства за звітний період.

Доходи - збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів чи зменшення зобов'язань, які сприяють зростанню власного капіталу (крім збільшення капіталу за рахунок внесків власників).

Витрати - зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком капіталу, який вилучають чи розподіляють власники).

Збитки - перевищення суми витрат над сумою доходів, для отримання яких здійснені ці витрати.

Прибуток - сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Результатом діяльності підприємства є прибуток. Прибуток являє собою перевищення доходу над витратами. Зворотне положення називається збитком.

З економічної точки зору **прибуток** - різниця між грошовими надходженнями й грошовими виплатами..

Отриманий підприємством прибуток є об'єктом розподілу. У розподілі прибутку можна виділити два етапи.

Перший етап — це розподіл загального прибутку. На цьому етапі учасниками розподілу є держава й підприємство. У результаті розподілу кожний з учасників одержує свою частку прибутку. Пропорція розподілу прибутку між державою і підприємствами має важливе значення для забезпечення державних потреб і потреб підприємств. Це одне з принципових питань реалізації фінансової політики держави, від правильного розв'язання якого залежить розвиток економіки в цілому.

Пропорції розподілу прибутку між державою (бюджетом) і підприємством

складаються під впливом кількох чинників. Істотне значення при цьому має податкова політика держави щодо суб'єктів господарювання. Ця політика реалізується в кількості податків, що сплачуються за рахунок прибутку, у визначенні об'єктів оподаткування, ставок оподаткування, у порядку надання податкових пільг.

Другий етап — це розподіл і використання чистого фінансового результату, що залишився в розпорядженні підприємств після здійснення платежів до бюджету. На цьому етапі можуть створюватися за рахунок прибутку цільові фонди для фінансування відповідних витрат.

Чистий фінансовий результат, одержаний після сплати податків, залишається в розпорядженні підприємства, яке відповідно до установчих документів визначає напрями його використання.

Головні принципи розподілу чистого фінансового результату закріплені статутом підприємства. Фактично розподіл здійснюється відповідно до поточної та стратегічної політики, що визначається підприємством.

Завданням фінансового менеджменту є пошук оптимальних шляхів розподілу прибутку. Одна частина прибутку використовується на виплату дивідендів, а друга — на створення та поповнення резервного фонду підприємства, розширення та оновлення виробництва, фінансові інвестиції, придбання нерухомості, соціальні програми.

Зокрема, сума чистого фінансового результату спрямовується:

- поповнення статутного капіталу;
- на виплату дивідендів. Розмір планової і нарахованої за рік суми грошових коштів цього фонду затверджується зборами учасників товариства;
- створення резервного капіталу. Резервний фонд формується у розмірі не менше 25 % статутного капіталу товариства. Він використовується для покриття витрат, пов'язаних з відшкодуванням збитків. Резервний фонд створюється шляхом щорічних відрахувань у розмірі не менше 5 % чистого прибутку підприємства до одержання необхідної суми. Кошти фонду зараховуються на спеціальний рахунок в установі банку. Рішення про використання коштів фонду приймається зборами учасників підприємства

У разі потреби підприємство може формувати й інші фонди.

Нерозподілений прибуток є однією з найважливіших частин власного капіталу.

Нерозподілений прибуток — це частина чистого прибутку, яка залишається у розпорядженні підприємства після виплати доходів власникам у вигляді дивідендів, формування резервного капіталу, поповнення статутного капіталу та використання на інші потреби.

В окремих випадках підприємства в результаті своєї діяльності зазнають збитків. Сума непокритого збитку зменшує власний капітал.

Теми рефератів

- Шляхи забезпечення додаткової потреби підприємства у грошових коштах.
- Грошові надходження і доходи підприємства за видами діяльності.
- Витрати діяльності та грошові видатки підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте доходи підприємства від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.
2. Дайте характеристику витратам підприємства від операційної,

інвестиційної та фінансової діяльності.

3. Як здійснюється розподіл грошових надходжень підприємств.
4. Назвіть методи розрахунку виручки від реалізації продукції.
5. Визначте основні напрямки використання чистого фінансового результату підприємства.
6. Які ви знаєте методи розрахунку прибутку від реалізації продукції? Дайте їх характеристику.
7. Які основні чинники впливають на суму прибутку підприємства?
8. Охарактеризуйте методи планування прибутку від реалізації продукції.

Тестові завдання

1. Прибуток від реалізації продукції за інших рівних умов залежить від:

- а) ціни одиниці продукції і витрат на її виготовлення;
- б) кількості продукції, яка підлягає реалізації;
- в) кількості продукції, яка підлягає реалізації, ціни на одиницю продукції і витрат на її виготовлення.

2. Валовий прибуток підприємства — це:

- а) фінансовий результат основної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства;
- б) фінансовий результат основних та інших видів діяльності підприємства після сплати податку та прибуток;
- в) різниця між чистим доходом від реалізації продукції і собівартістю реалізованої продукції.

3. Чистий фінансовий результат підприємства — це:

- а) валовий дохід мінус податок на прибуток;
- б) різниця між сукупними доходами і витратами підприємства;
- в) валовий дохід мінус матеріальні витрати.

4. Рентабельність продукції — це:

- а) відношення собівартості продукції до прибутку;
- б) відношення прибутку від реалізації продукції до собівартості реалізованої продукції;
- в) відношення вартості основних фондів і обігових коштів до балансового прибутку.

5. Валовий дохід підприємства – це:

- а) різниця між виручкою від реалізації продукції і матеріальними витратами;
- б) різниця між виручкою від реалізації продукції і собівартістю продукції;
- в) сума прибутку і податку на додану вартість.

6. Що на вашу думку, впливає на виручку від реалізації продукції?

- а) прибуток;
- б) ціна;
- в) амортизаційні відрахування;
- г) резервний фонд.

7. Як впливає збільшення залишків нереалізованої продукції на обсяг продукції на кінець звітного періоду?

- а) збільшують її;
- б) зменшують її;
- в) реалізація залишається незмінною;
- г) по-різному.

8. До якого показника належить визначення: «Сума грошових коштів, які

надішли на поточний рахунок підприємства за відвантажену продукцію та надані роботи та послуги»?

- а) прибуток від реалізації;
- б) собівартість продукції;
- в) виручка від реалізації;
- г) рентабельність продукції.

9. До доходів, отриманих від основної діяльності, належать:

- а) доходи від реалізації продукції
- б) доходи від реалізації оборотних активів;
- в) доходи, отримані від фінансової оренди активів.

10. Відпускна ціна на продукцію включає:

- а) витрати і прибуток;
- б) витрати, прибуток і ПДВ;
- в) витрати, прибуток, ПДВ і торгіву націнку.

Практичні завдання

Завдання №1

Підприємство планує реалізувати 60 виробів за ціною 100грн за одиницю (без ПДВ). Планова собівартість одного виробу 75грн. визначити плановий прибуток підприємства

Завдання № 2.

У базовому періоді підприємство реалізувало 50 виробів за ціною 100грн за одиницю продукції (без ПДВ), фактична собівартість одного виробу, реалізованого в базовому періоді, 80грн. Загальний плановий обсяг реалізації продукції 6000грн (без ПДВ). Визначити плановий прибуток підприємства, якщо планом передбачено зниження витрат на одну гривню реалізованої продукції у плановому періоді, порівняно з базовим, на 0,05грн.

Завдання № 3.

Визначити валовий прибуток, чистий прибуток і розподілити його, рентабельність реалізованої продукції за таким даними:

- чистий дохід від реалізації продукції за оптовими цінами 1860тис.грн.
 - собівартість реалізованої продукції 1100тис.грн.
 - прибуток від фінансово-інвестиційної діяльності 54тис.грн.
 - витрати на збут 16тис.грн.
 - податок на прибуток 200тис.грн.
- Відрахування від чистого прибутку:
- на виплату засновникам 25%
 - в резервний фонд 15%
 - інші виплати 30%

Тема № 4: Оподаткування підприємства

Види податків та джерела їх сплати.

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Заннннн, 2006. - 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/ Керівник авт. кол і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. Та доп. – К.: КНЕУ, 2005.- 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л. Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П. Шевчик. – К., 2007. – 371с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Заннннн-Прес, 2006. – 287с.
5. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.

Методичні вказівки

Кожен вид податків має специфічні ознаки й функціональне призначення та посідає окреме місце в податковій системі. Роль того чи іншого податку характеризується його належністю до певної групи залежно від чинної класифікації податків. За допомогою класифікації можна детально з'ясувати сутність і функції податків, поліпшити їх роль у податковій політиці держави, напрями й характер впливу на соціально-економічний розвиток суспільства.

Податки класифікуються згідно тієї чи іншої мети, найважливішими є своєчасність і повнота сплати податків у бюджеті різних рівнів. Останнє стосується адміністрування податків.

Податки можна класифікувати наступним чином:

1) за економічним змістом податки поділяються на:

- податки на доходи та прибутки:

а) податок з доходів фізичних осіб – це загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян — резидентів) і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні.

б) податок на прибуток підприємств – це загальнодержавний податок, що стягується з суб'єктів господарювання та юридичних осіб, які провадять господарську діяльність як на території України так і за її межами.

- податки на споживання :

а) податок на додану вартість – це непрямий податок, який входить в ціну товарів (робіт, послуг) та сплачується кінцевим покупцем, але його облік та перерахування до державного бюджету здійснює продавець (податковий агент).

б) акцизний податок — це непрямий податок на споживання підакцизних товарів (продукції), що включається до ціни таких товарів (продукції).

в) мито – непрямий податок, різновид митних платежів, який накладається на товари, що переміщуються через митний кордон, тобто ввіз/вивіз чи транзит.

- податки на майно:

а) податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки – це загально місцевий податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, платниками якого є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.

б) транспортний податок – це загально місцевий податок, який сплачують юридичні особи та сплачується за місцем реєстрації об'єктів оподаткування і зараховується до відповідного бюджету згідно з положеннями Бюджетного кодексу України.

в) плата за землю (також земельний податок) — це податок (обов'язковий платіж), що справляється з юридичних і фізичних осіб за використання земельних ділянок.

2) Залежно від рівня державних структур:

- загальнодержавні податки:

а) податок на прибуток підприємств;

б) податок на доходи фізичних осіб;

в) податок на додану вартість;

г) акцизний податок;

д) екологічний податок – це загальнодержавний податок, який сплачується з фактичних обсягів викидів в атмосферне повітря, скидів у водні об'єкти забруднюючих речовин та розміщення відходів, у томі числі радіоактивних суб'єктами господарювання та юридичними особами;

е) рентна плата – загальнодержавний податок, який справляється за спеціальне використання води, лісових ресурсів та надр з осіб, що використовують дані ресурси на підставі спеціальних дозволів та чинного законодавства ;

є) мито.

- місцеві податки:

а) податок на майно(податок складається з податку на майно, відмінне від земельної ділянки, транспортного податку та плати за землю);

б) єдиний податок – податок, що сплачують суб'єкти господарської діяльності на спрощеній системі оподаткування, основний підприємницький податок;

- місцеві збори:

а) збір за місця для паркування транспортних засобів – місцевий збір, платниками якого є юридичні особи, їх філії, фізичні особи-підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради організують та провадять діяльність із забезпеченням паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

б) туристичний збір – місцевий збір, кошти від якого зараховують до місцевого бюджету від осіб, які постійно або тимчасово проживають на території адміністративно-територіальної одиниці, де встановлено рішення сільської, селищної або місцевої ради про встановлення туристичного збору.

3) За формою оподаткування:

- непрямі податки:

а) податок на додану вартість;

б) мито;

в) акцизний податок.

- прямі податки (до них належать всі інші за виключенням непрямих).

4) Відносно до платника:

- податок з фізичних осіб;
- податок з юридичних осіб;
- змішані.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть суть податків та їх місце у системі фінансових відносин підприємств.
2. Охарактеризуйте основні функції податків.
3. Перерахуйте основні елементи податків.
4. Назвіть основні ознаки класифікації податків, що їх сплачують суб'єкти підприємницької діяльності.
5. Які особливості оподаткування суб'єктів малого підприємництва.

Тестові завдання

1. Об'єкт оподаткування ПДВ це:

- а) собівартість випущеної продукції;
- б) вартість відвантаженої покупцям продукції в оптових цінах;
- в) відпускна ціна відвантаженої продукції, включаючи акцизний збір;
- г) відпускна ціна відвантаженої продукції, включаючи акцизний збір і ПДВ;
- д) прибуток від реалізації продукції.

2. Зазначте, які з названих обов'язкових платежів підприємства належать до місцевих податків:

- а) єдиний податок;
- б) податок з доходів фізичних осіб;
- в) туристичний збір;
- г) податок на додану вартість .

3. Джерела сплати податку на прибуток це:

- а) собівартість продукції;
- б) загальний отриманий прибуток;
- в) чистий прибуток;
- г) виручка від реалізації продукції;
- д) податковий кредит.

4. Зазначте об'єкт оподаткування для обчислення акцизного податку за умови використання відсоткової ставки:

- а) собівартість продукції;
- б) ціна виробника (оптова ціна);
- в) ціна виробника + ПДВ;

5. Зазначте показники, які використовують для обчислення податку на прибуток:

- а) загальний отриманий прибуток;
- б) чистий прибуток;
- в) валові витрати;
- г) нараховані амортизаційні відрахування;
- д) скоригований валовий дохід.

6. Об'єкт оподаткування – це:

а) особа, яка сплачує податок;

б) предмет, що підлягає оподаткуванню;

в) джерело, з якого сплачує податок.

8. Дайте правильне визначення податку:

а) обов'язків платіж до бюджету, який здійснюється платником податку відповідно до законодавчих актів;

б) гроші, які тимчасово надходять на рахунок бюджетної установи на зберігання;

в) видача коштів у кредит.

9. Які непрямі податки встановлюються у вигляді надбавок до ціни або тарифів?

а) податок на прибуток;

б) податок на додану вартість;

в) акцизний податок.

10. Джерела сплати податку на прибуток – це:

а) собівартість продукції;

б) балансовий прибуток;

в) чистий прибуток;

г) виручка від реалізації продукції.

Тема № 5: Оборотні кошти та їх організація на підприємстві

1. Оборотні засоби та засоби обігу. Власні та залучені оборотні засоби.
2. Методи визначення потреби в оборотних коштах.
3. Показники ефективності використання власних оборотних коштів

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Занннн, 2006. – 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/ Керівник авт. кол і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л. Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П. Шевчик. – К., 2007. – 371с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Занннн-Прес, 2006. – 287с.
5. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.

Методичні вказівки

1. Оборотні засоби та засоби обігу. Власні та залучені оборотні засоби.

Обігові кошти (оборотний капітал) — це кошти, спрямовані на фінансування оборотних активів підприємства, що використовуються підприємством для забезпечення неперервності процесу виробництва і реалізації продукції.

Оборотні (обігові) активи – це грошові пошти та їх еквіваленти, використання яких необмежене, а також інші активи підприємства, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи дванадцяти місяців із дати складання балансу підприємства. До оборотних активів підприємства належать: запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів; залишки незавершеного виробництва; запаси готової продукції; поточна дебіторська заборгованість; поточні фінансові інвестиції; грошові кошти та їх еквіваленти; витрати майбутніх періодів; інші види оборотних активів. Оборотні активи використовуються в основній, операційній, іншій звичайній та надзвичайній діяльності суб'єктів господарювання.

Обігові кошти підприємства класифікують за такими основними ознаками:

а) *за джерелами формування:*

- *власні обігові кошти*, сформовані підприємством з власних джерел фінансування;
- *залучені обігові кошти*, сформовані підприємством із залучених джерел фінансування;

б) *за участю в процесі виробництва і реалізації, продукції:*

- *оборотні фонди*, до яких належить частина обігових коштів, що обслуговують процес виробництва продукції, тобто обігові кошти, вкладені у виробничі запаси (сировину, матеріали, напівфабрикати, МШП) та у

виробництво (незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів);

- *фонди обігу*, які включають ту частину обігових коштів, що обслуговує процес реалізації продукції, тобто обігові кошти, вкладені у готову продукцію, грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторську заборгованість;

в) за способом, обґрунтування потреби:

- *нормовані обігові кошти*, до яких належать виробничі запаси, незавершене виробництво, готова продукція на складах (їхню величину обґрунтовують спеціальними розрахунками);
- *ненормовані обігові кошти* — грошові кошти та їх еквіваленти, дебіторська заборгованість тощо.

Склад обігових коштів підприємства показано на рис. 6.1.

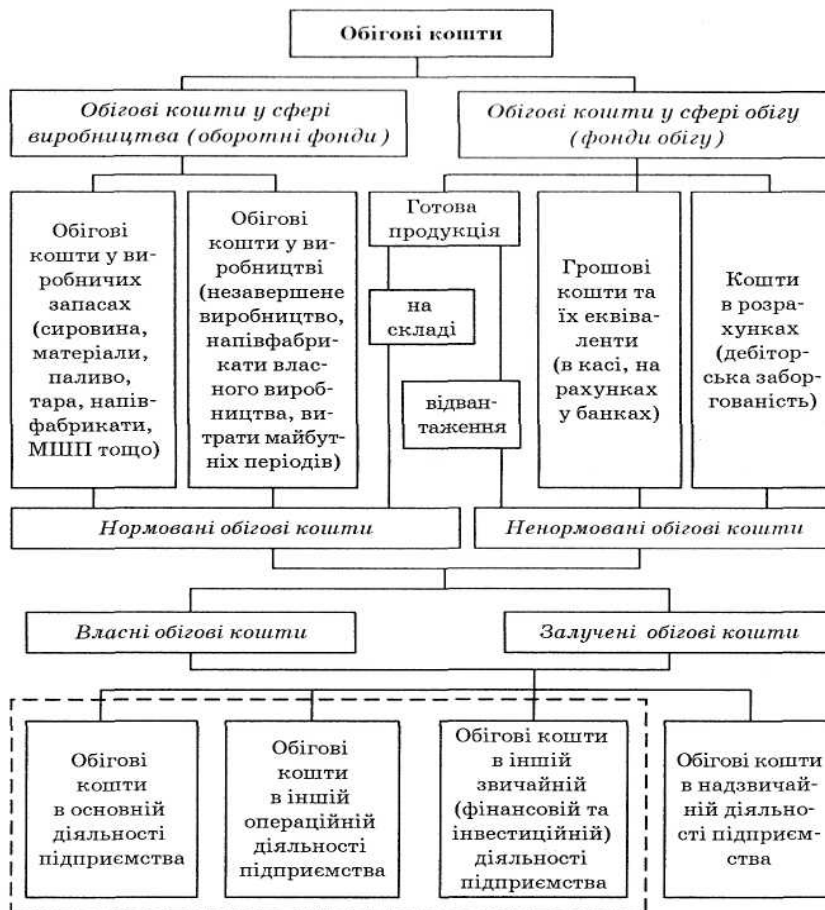

Рис. 6.1. Склад обігових коштів підприємства

Питома вага вартості окремих складових обігових коштів підприємства у загальній їх вартості характеризує їхню структуру. Структура обігових коштів має свої особливості на підприємствах різних галузей економіки держави. Для забезпечення ефективності функціонування кожного підприємства важливо визначити і встановити оптимальний склад та структуру його обігових коштів.

Формування обігових коштів підприємства має ґрунтуватися на таких основних принципах:

- самостійне розпорядження власними обіговими коштами;
- визначення оптимальної потреби обігових коштів через їх нормування;
- використання раціональних джерел фінансування обігових коштів;
- контроль і аналіз ефективності використання обігових коштів для прискорення їх обертання.

Джерела формування обігових коштів підприємства

Підприємства формують обігові кошти за рахунок власних і залучених фінансових ресурсів. До *власних джерел* фінансування обігових коштів належать статутний капітал, пайовий капітал, додатковий капітал, резервний капітал, цільові фонди, нерозподілений прибуток, сталі пасиви тощо.

У процесі створення підприємства обігові кошти формують за рахунок частки коштів його статутного (пайового, акціонерного) капіталу. У процесі експлуатації підприємства обігові кошти поповнюються з таких власних джерел фінансування, як нерозподілений прибуток, дотації, субсидії тощо, а також з коштів, які можна прирівнювати до власних, — цільове фінансування, сталі пасиви. *Сталі пасиви* — це залучені підприємством кошти, що формально йому не належать, але за прийнятою системою розрахунків перебувають у розпорядженні підприємства. До сталих пасивів належать: перехідна заборгованість із заробітної плати, відрахувань у страхові фонди, до бюджету (в межах встановлених термінів їх сплати), забезпечення майбутніх витрат і платежів тощо.

Із власних джерел формують мінімально необхідну частину обігових коштів підприємства. У процесі виробничо-господарської діяльності підприємства в нього виникає потреба в залученні додаткових фінансових ресурсів для фінансування його тимчасових витрат у зв'язку із сезонністю виробництва, збільшенням обсягу виробництва і реалізації продукції, розширенням її асортименту, зміною умов розрахунків із постачальниками і покупцями тощо. У таких випадках підприємство поповнює обігові кошти за рахунок *залучених джерел* фінансування, до яких належать короткострокові кредити банків (строком до одного року), комерційні кредити, інші види кредиторської заборгованості, у тому числі й оформлені виданими векселями.

2. Методи визначення потреб в оборотних засобах

Класифікація оборотних коштів має важливе значення, оскільки дає можливість підприємству визначити оптимальний склад і структуру, потребу та джерела формування оборотних коштів. Від цього значною мірою залежить фінансовий стан підприємства.

Оборотний капітал (оборотні кошти) - це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Господарсько-підприємницька діяльність неможлива без оборотних коштів. Ця потреба є одним з об'єктів фінансового планування і відображення в обліку та звітності. Розмір оборотного капіталу, який утворює кожен складову поточних активів, має відповідати потребам і можливостям підприємства зі створення й реалізації продукції.

Визначення потреби в оборотних коштах здійснюється через їхнє нормування. Нормування оборотних коштів передбачає облік багатьох факторів, які впливають на господарську діяльність підприємств. На підприємствах виробничої сфери до них належать:

1. умови постачання підприємств товарно-матеріальними цінностями: кількість постачальників, строки поставки, розмір транзитних партій, кількість найменувань матеріальних цінностей, форми розрахунків по матеріальних цінностях;
2. організація процесу виробництва: тривалість виробничого циклу, характер розподілу витрат протягом виробничого циклу, номенклатура випущеної продукції;
3. умови реалізації продукції: кількість споживачів готової продукції, їхня віддаленість, призначення продукції, умови її транспортування, форми розрахунків по відвантаженій продукції.

У випадку заниженого розміру оборотних коштів можливі перебої в постачанні й виробничому процесі, зменшення обсягу виробництва й прибутку, виникнення прострочених платежів і заборгованості, інші негативні явища в господарській діяльності.

Надлишок оборотних коштів приводить до нагромадження надмірних запасів сировини, матеріалів; ослабленню режиму економії; створенню умов для використання оборотних коштів не за призначенням.

Значення нормування оборотних коштів полягає у такому.

По-перше, правильне визначення нормативу оборотних коштів забезпечує безперервність і безперебійність процесу виробництва.

По-друге, нормування оборотних коштів дає змогу ефективно використовувати оборотні кошти на кожному підприємстві.

По-третє, від правильного встановленого нормативу оборотних коштів залежить виконання плану виробництва, реалізації продукції, прибутку та рівня рентабельності.

По-четверте, обґрунтовані нормативи оборотних коштів сприяють зміцненню режиму економії, мінімізації ризику підприємницької діяльності.

Визначення планової потреби в оборотних коштах передбачає розробку норм на тривалий період дії й нормативів на конкретний період - рік (як правило), півріччя, квартал. Це досягається за допомогою проведення таких робіт:

1. Визначення норм запасів по статтях нормованих оборотних коштів. *Норма оборотних коштів* - це відносний показник, що обчислюється в днях, відсотках або гривнях. Норми в днях щодо виробничих запасів розраховуються по окремих видах матеріальних цінностей. У випадку великої номенклатури розрахунок здійснюється в тій частині, що становить (у вартісному вираженні) не менш 70-80% загальних витрат по статтях у цілому.
2. Установлення односторонньої витрати матеріальних цінностей, виходячи з кошторису витрат на виробництво. Одностороння витрата на підприємствах несезонних областей промисловості рекомендується розраховувати на підставі

даних четвертого кварталу планового року, що, як правило, має найбільший обсяг виробництва. У сезонних областях промисловості одnodенна витрата визначається на підставі кварталу з найменшим обсягом виробництва. Визначаючи одnodенні витрати незавершеного виробництва, виходять із суми витрат на виробництво валової або товарної продукції. Щодо готової продукції, відповідно, беруть для розрахунку виробничу собівартість товарної продукції.

3. Визначення нормативу обігових коштів по кожній статті в грошовому вираженні проводиться множенням одnodенних витрат у грошовому вираженні на відповідну норму запасу в днях.

4. Розрахунок сукупного нормативу, або загальної потреби в оборотних коштах, на підприємстві проводиться підсумовуванням нормативів по окремих статтях.

5. Заключний етап нормування - визначення норм і нормативів по окремих статтях оборотних коштів для підрозділів підприємств, де використовуються матеріальні цінності, і виготовляється продукція.

Найбільш трудомісткою і складною є розробка норм запасу. Норми запасу в днях застосовуються протягом декількох років, якщо істотно не змінюються умови виробництва, постачання й збуту, розрахунків.

У практиці використовується **два методи визначення потреби** в оборотних коштах: **прямий і економічний**.

Метод прямого розрахунку забезпечує розробку обґрунтованих норм і нормативів на кожному підприємстві з урахуванням багатьох факторів, які пов'язані з особливостями постачання, виробництва та реалізації продукції. Вони здійснюються на тривалий період і не передбачають раптових змін асортименту продукції, технології виробництва, умов постачання та збуту. Необхідно щорічне коригування, і використовують економічний метод.

Метод економічного розрахунку полягає в тім, що норматив на поточний рік ділять на дві частини. До першої частини відносять нормативи оборотних коштів за статтями, розмір яких прямо залежить від обсягу витрат на виробництво (сировина, основні матеріали, незавершене виробництво, готова продукція). До другої частини включають ті статті нормативних оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від змін витрат на виробництво (запасні частини для ремонтів устаткування, малоцінні та швидкозношувані предмети).

Для визначення нормативу обігових коштів на плановий рік виробничий норматив збільшується відповідно темпам зростання виробничої програми в плановому періоді.

Невиробничий норматив обігових коштів збільшується на 50% від зростання виробничої програми. Отримана загальна сума нормативів зменшується на суму коштів, які вивільнюються в результаті планового (прогнозованого) прискорення обігу оборотних коштів.

На відміну від методу прямого розрахунку, що є досить трудомістким, економічний метод не вимагає виконання складних розрахунків.

Метод прямого розрахунку застосовується на нових підприємствах, а також тоді, коли необхідно проаналізувати стан оборотних коштів з метою виявлення непотрібних, надлишкових, неліквідних виробничих запасів; резервів скорочення тривалості

виробничого циклу; причин нагромадження готової продукції на складах. Економічний метод розрахунку нормативу обігових коштів застосовується на діючих підприємствах.

3. Показники ефективності використання власних оборотних коштів

Фінансові результати і фінансовий стан підприємства залежать від обсягу, структури та ефективності використання його обігових коштів. Ефективність використання обігових коштів підприємства оцінюють за показниками:

1. *Загальна сума обігових коштів* (сума оборотного капіталу) підприємства (З) дорівнює сумі значень другого та третього розділів активу бухгалтерського балансу підприємства, до яких відносять оборотні активи (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти).

2. *Сума власних обігових коштів* (власний оборотний капітал) підприємства (Звл). наявність власних оборотних коштів підприємства визначається як різниця між сумою підсумку розділу I пасиву балансу Ф.1. «Власний капітал» і підсумком розділу I - активу балансу. $ВОК = ВК - НА$

3. *Швидкість обертання обігових коштів (О)* характеризує тривалість одного обороту в днях. Швидкість обертання обігових коштів обчислюють за формулою:

$$O = (Зс * Д) / P,$$

де $Зс$ — середні залишки обігових коштів підприємства, грн;

$Д$ — тривалість періоду, за яким обчислюють швидкість обертання обігових коштів, днів;

P — обсяг реалізованої підприємством продукції протягом періоду, за який визначають швидкість обертання обігових коштів, грн.

4. *Коефіцієнт обертання обігових коштів (Ко)* розраховують за формулою:

$$Ko = P / Зс$$

Коефіцієнт обертання характеризує кількість обертів обігових коштів підприємства за звітний період.

5. *Суму вивільнення обігових коштів* за рахунок прискорення їх обертання ($\Delta\Delta$ $Зс$) визначають за формулою:

$$\Delta\Delta Зс = \Delta\Delta O \times P_0,$$

де $\Delta\Delta O$ — зміна швидкості обертання обігових коштів (у днях) у періоді, який аналізують, порівняно з базовим або звітним періодом, дні;

P_0 — одноденний обсяг реалізації продукції у періоді, який аналізують, грн.

6. *Коефіцієнт завантаження обігових коштів (Кз)* визначають діленням середніх залишків обігових коштів підприємства за певний період часу до обсягу реалізованої за цей період часу продукції:

$$Kz = Зс / P$$

Коефіцієнт завантаження характеризує суму обігових коштів на 1 грн реалізованої підприємством продукції.

7. *Коефіцієнт ефективності обігових коштів* обчислюють діленням прибутку підприємства

від реалізації продукції за певний період часу до середнього залишку його обігових коштів за цей же період:

$$Кеф = П / Зс,$$

де П — прибуток підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за період, який аналізують, грн.

Нестача власних оборотних коштів

Порівняння фактичної наявності оборотних коштів з нормативом дає можливість визначити недолік або надлишок власних оборотних коштів.

Нестача власних оборотних коштів означає перевищення нормативу обігових коштів над фактичною наявністю їх. Він може виникнути з вини самого підприємства, інших підприємств, у результаті зміни умов господарювання, не взятих до уваги вчасно (як, наприклад, несвоєчасне фінансування приросту нормативу власних оборотних коштів), через стихійне лихо й з іншої причини.

Основними причинами нестачі власних оборотних коштів можуть бути: погана робота маркетингової служби; невиконання планів прибутку; слабка відповідальність підприємств по формуванню й збереженню власних оборотних коштів й їхнє нецільове використання; несвоєчасне фінансування приросту нормативу обігових коштів; наявність дебіторської заборгованості (несвоєчасні розрахунки) і т.п.

Надлишок власних оборотних коштів створюється в підприємств у випадку перевищення розмірів оборотних коштів понад визначальні їхні нормативи, необхідні для задоволення постійних мінімальних потреб виробництва в ресурсах. Він може виникнути внаслідок перевиконання плану прибутку; неповного внеску платежів у бюджет; безоплатного надходження (одержання) товарно-матеріальних цінностей від інших організацій і ін.

Перевищення нормативу обігових коштів може бути виправданим у випадку перевиконання плану випуску продукції, але темпи зростання нормативних запасів не повинні випереджати темпів зростання обсягу виробництва.

Теми рефератів

- Шляхи підвищення ефективності використання оборотних коштів підприємства.
- Вплив розміщення оборотних коштів на фінансовий стан підприємства.

Питання для самоконтролю:

1. Визначте сутність та розкрийте зміст класифікації оборотних коштів підприємства.
2. Поясніть суть і призначення обігових коштів підприємства.
3. Які оборотні кошти належать до нормованих?
4. Охарактеризуйте основні методи обчислення нормативу оборотних коштів підприємства.
5. Розкрийте механізм нормування оборотних коштів:
 - у виробничих запасах;
 - у незавершеному виробництві та витратах майбутніх періодів;
 - для створення запасів готової продукції.
6. Визначте основні джерела формування оборотних коштів підприємства.
7. Охарактеризуйте основні показники стану та ефективності використання оборотних коштів підприємства.
8. Яка різниця між оборотними фондами та фондами обігу?

Тестові завдання

1. Оборотні кошти підприємства це:

- а) гроші в касі підприємства, на розрахункових і валютних рахунках, у розрахунках;
- б) кошти, авансовані у виробничі оборотні фонди та фонди обігу;
- в) оборотні активи;
- г) предмети праці.

2. Оборотні фонди це:

- а) оборотні кошти у виробництві;
- б) незавершене виробництво;
- в) готова продукція;
- г) оборотні активи.

3. Фонди обігу це:

- а) дебіторська заборгованість;
- б) незавершене виробництво;
- в) готова продукція;
- г) оборотні активи.

4. Зазначте, яка частина оборотних коштів обслуговує сферу обігу:

- а) готова продукція на складі;
- б) готова продукція, грошові кошти і кошти в розрахунках;
- в) кошти на рахунках у банках і касі, у розрахунках, дебіторська заборгованість;
- г) готова продукція, що відвантажена.

4. Принципи організації оборотних коштів це:

- а) оборотні виробничі фонди;
- б) виробничі запаси;
- в) фонди обігу;
- г) оборотні виробничі фонди і готова продукція.

5. Зазначте, за допомогою яких показників можна визначити потребу підприємств в оборотних коштах у незавершеному виробництві:

- а) тривалістю виробничого циклу;
- б) кількістю продукції, що випускається;
- в) одноденних витрат у незавершеному виробництві за планом на IV квартал за виробничою собівартістю;
- г) коефіцієнтом зростання витрат.

6. Зазначте, які показники необхідні для нормування оборотних коштів у запасах готової продукції:

- а) норма запасу оборотних коштів щодо готової продукції;
- б) одноденний випуск продукції в IV кварталі планового року за виробничою собівартістю;
- в) середні залишки оборотних коштів на початок планового року;
- г) випуск товарної продукції у плановому році.

8. Зазначте, які показники потрібні для визначення потреб в оборотних коштах економічним методом:

- а) середні залишки оборотних коштів на початок планового року;
- б) зміни обсягу виробництва продукції;
- в) розмір "виробничого" нормативу на початок планового року;

г) розмір "невиробничого" нормативу на початок планового року.

9. Зазначте, які джерела формування оборотних коштів можна зарахувати до власних і прирівняних до них:

- а) сума статутного капіталу;
- б) кредиторська прострочена заборгованість;
- в) сума статутного капіталу, зменшена на суму залишкової вартості основних фондів і збільшена на суму нерозподіленого прибутку;
- г) сума сталих пасивів.

10. Показники ефективності використання оборотних коштів це:

- а) фондвіддача;
- б) коефіцієнт обертання;
- в) коефіцієнт ефективності;
- г) коефіцієнт завантаження.

Практичні завдання

Завдання №1.

Визначте величину скорочення тривалості одного обороту та коефіцієнт ефективності використання оборотних коштів, якщо: собівартість реалізованої продукції в поточному році 490тис.грн, рентабельність продукції 24%, середні залишки оборотних коштів у поточному році 12тис.грн, збільшення реалізованої продукції у звітному році 10%, збільшення прибутку у звітному році 12%

Завдання №2.

Розрахувати норматив оборотних коштів із сировини та матеріалів з урахуванням змін, приріст нормативу оборотних коштів, якщо, витрати на сировину і матеріалів за рік 350тис.грн, частка цих витрат у 4 кварталі 30%, норма запасу 28днів.

Передбачається в плановому році: зменшити норму запасу оборотних коштів на 2дні та збільшити денні витрати на оборотні кошти на 1,5 тис.грн

Тема №6. Кредитування підприємств.

1. Механізм кредитування. Контроль за використанням кредиту. Погашення кредитів. Порядок нарахування відсотків за кредитними та депозитними операціями.
2. Особливості кредитування в аграрному бізнесі. Лізингове кредитування підприємств.

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч.посіб. – 2-ге вид., перероб.і доп. – К.:Заннтя, 2006. - 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/Керівник авт..кол і наук.ред.проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. Та доп. – К.:КНЕУ, 2005.- 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л.Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П.Шевчик.– К., 2007. – 371с.

4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Занннн-Прес, 2006. – 287с.
5. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.

Методичні вказівки

1. Механізм кредитування. Контроль за використанням кредиту. Погашення кредитів. Порядок нарахування відсотків за кредитними та депозитними операціями.

Процедура отримання банківського кредиту складається з таких основних етапів:

- попередні переговори щодо можливості укладення кредитної угоди;
- подання в банк заявки та інших документів на отримання кредиту (клопотання, копію засновницьких документів; бізнес-план проекту або техніко-економічне обґрунтування; баланси та звіти про фінансові результати підприємства за три останні роки діяльності; перелік та розрахунок вартості майна, що передається в заставу; копії контрактів, які підтверджують, що виторг від них забезпечує окупність проекту; розшифрування дебіторської і кредиторської заборгованості тощо);
- оцінка банком кредитоспроможності позичальника та ефективності комерційної угоди;
- згода банку на надання кредиту і підписання кредитного договору між підприємства і банком;
- надання кредиту та контроль банку за виконанням підприємством умов кредитування.

Перед укладенням кредитного договору банк здійснює *оцінку кредитоспроможності* підприємства, тобто наявності передумов для отримання підприємством кредиту та спроможності повернути його в повному обсязі та в установленій термін. Кредитоспроможність підприємства оцінюють за трьома групами показників:

- 1) *за значенням фінансових коефіцієнтів* (коефіцієнти заборгованості, платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, оборотності активів, прибутковості тощо);
- 2) *за показниками руху грошових коштів* від основної операційної, фінансової та інвестиційної діяльності;
- 3) *за показниками оцінки ділового середовища підприємства* (форма власності, вид діяльності, ринки збуту, ділові партнери, виробничі потужності, керівництво та організація тощо).

Основним документом, який регулює кредитні відносини між підприємством і банком, є кредитний договір. **Кредитний договір** — це юридичний документ, що визначає взаємні зобов'язання і відповідальність між комерційним банком і клієнтом із приводу одержання останнім банківського кредиту. Кредитний договір повинен містити такі основні складові:

- преамбулу, в якій зазначають найменування сторін та їх організаційно-правову форму;

- предмет і суму договору (уточнюється мета кредиту, його сума, термін надання позики, величина річних відсотків; вказується номер і дата договору);
- умови забезпечення кредиту (договір застави, договір поруки (гарантія), договір поручительства, цінні папери або інші документи; зазначається, що кредит, наданий банком, забезпечується всім належним позичальникові майном і коштами тощо);
- порядок надання і погашення позики (розкривається конкретний механізм видачі та погашення позики із зазначенням терміну);
- зобов'язання банку і позичальника (банк зобов'язується відкрити позичальникові певний (вказується номер) позиковий рахунок для видачі кредиту; позичальник зобов'язується використати кредит з певною метою та забезпечити повернення одержаного кредиту і сплату нарахованих відсотків зі свого поточного рахунку в установлені терміни відповідно до строкових зобов'язань);
- права банку і позичальника (банк має право при недотриманні позичальником умов договору розірвати його і достроково стягнути кредит зі сплатою штрафу, вказується розмір штрафу у відсотках до суми позики; позичальник має право достроково розірвати договір, повністю повернувши одержаний кредит, включно з відсотками за його користування, попередньо повідомивши про це банк);
- санкції у випадку невиконання умов договору (порядок розгляду спірних питань, які вирішуються згідно з чинним законодавством);
- особливі умови, наприклад, порядок внесення змін у договір — зміни в договорі оформляються додатковою угодою сторін;
- термін дії договору, що встановлюється з дня надання кредиту і до повного погашення позики та відсотків за нею;
- юридичні адреси та реквізити сторін, підписи сторін.

При оформленні позики банк приділяє значну увагу попередньому контролю за діяльністю потенційного позичальника, визначенню його кредитоспроможності та прогнозуванню кредитного ризику.

Для визначення кількості днів для розрахунку процентів використовуються такі методи:

1. Метод (факт/факт), при якому береться фактична кількість днів у місяці та році.
2. Метод (факт/360), при якому береться фактична кількість днів у місяці, але умовно в році - 360 днів.
3. Метод (30/360), при якому береться умовна кількість днів у місяці та році.

При розрахунку процентів враховується перший день і не враховується останній день договору.

Якщо термін кредиту перевищує 1 рік, використовуються тільки складні процентні ставки (якщо інше спеціально не обумовлено). Нарахування складних відсотків означає, що нараховані відсотки добавляються до основної суми боргу і на них в свою чергу нараховуються відсотки.

Кредитування — це спосіб видачі (надання) кредиторами (банками) коштів суб'єктам підприємницької діяльності (позичальникам) у тимчасове використання на чітко визначені цілі, за оплату і на умовах повернення.

Кредитор — це суб'єкт кредитних відносин, який надає кредити іншому суб'єкту господарської діяльності в тимчасове користування.

Позичальник — це суб'єкт кредитних відносин, який одержує в тимчасове користування грошові кошти на умовах повернення, оплати і строковості.

Позики видаються суб'єктам господарювання для різних цілей. Визначені види обігових активів (запасів, витрат, розрахунків) і капітальних витрат, на фінансування яких надаються позики, називаються об'єктами кредитування.

Покупець продукції з різних причин не може своєчасно розрахуватися з постачальником. Тоді виникає потреба у відстроченні платежу, тобто в комерційному кредиті. Комерційний кредит - це одна з найперших форм кредитних відносин в економіці, саме він породив вексельний обіг і тим самим сприяв розвитку безготівкового грошового обігу. Основна мета комерційного кредиту - прискорення процесу реалізації товарів і отримання закладеного в них прибутку. Інструментом комерційного кредиту традиційно є вексель, що визначає фінансові зобов'язання позичальника стосовно кредитора.

Комерційний кредит принципово відрізняється від банківського:

- в ролі кредитора виступають не спеціалізовані кредитно-фінансові організації, а юридичні особи, пов'язані з виробництвом або реалізацією товарів та послуг;

- він надається тільки в товарній формі;

- позичковий капітал інтегровано з промисловим або торговим, що знайшло практичне втілення у створенні фінансових компаній, холдингів та інших аналогічних структур, які об'єднують підприємства різної спеціалізації і напрямків діяльності.

В операціях з комерційним кредитом виникають певні ризики:

- можливої зміни ціни товарів;

- недотримання покупцем строків оплати;

- банкрутства покупця;

- можливого подорожчання кредиту.

Конкретний строк комерційного кредиту залежить від: виду товарів і послуг; вартості угоди; фінансового стану покупця і постачальника; вартості кредиту; наявності тривалих зв'язків між постачальниками і покупцями; якості товару.

Основними об'єктами короткострокового кредитування у складі оборотних активів є такі:

- готова продукція і товари; виробничі запаси (сировина та основні матеріали, придбані напівфабрикати та допоміжні матеріали, запасні частини і паливо, малоцінні і швидкозношувані предмети);

- незавершене виробництво і витрати майбутніх періодів;

- розрахунково-платіжні документи за розрахунками з постачальниками та покупцями та ін.

Потреба у кредитах за об'єктами кредитування виникає з різних причин. Так, під виробничі запаси потреба у кредиті виникає, якщо у підприємства вартість залишків виробничих запасів перевищує вартість джерел їх формування. Наприклад, у результаті збільшення в окремі періоди обсягів купівлі відповідних видів сировини, матеріалів тощо у підприємства створюються їх наднормативні запаси, які й підлягають кредитуванню.

Лізинговий кредит – це відносини, які виникають між лізингодавцем,

лізингоотримувачем іншими суб'єктами господарювання у випадку лізингу майна.

2. Особливості кредитування в аграрному бізнесі. Лізингове кредитування підприємств.

На відміну від інших галузей народного господарства, аграрний сектор як основа агропромислового комплексу, має ряд специфічних особливостей, основними з яких є:

1. Природно-кліматичні фактори, які визначають:

- неможливість (за окремими винятками) організації поточного виробництва, що потребує значних обсягів кредитів, з різними термінами погашення;
- наявність сезонного розриву між вкладенням коштів та їх надходженням від реалізації виробленої продукції, з терміном погашення до півтора року;
- безперервність процесів відтворення в агропромисловому виробництві, які не можуть бути зупинені і тому потребують постійного та своєчасного вкладення коштів та своєчасного надання кредитів;
- необхідність тримати в обороті значний запас сировини та матеріалів, що уповільнює швидкість обігу коштів і потребує відповідних форм кредитного забезпечення необхідного обсягу оборотних засобів;
- використання значної частки продукції як сировини для продовження процесу виробництва, що потребує специфічного кредитного забезпечення як за формою, так і за терміном;
- потребу в швидкій переробці або реалізації виробленої продукції, яка не може довгий час зберігатись, що потребує гарантованих видів оплати.

2. Соціально-економічні та політичні фактори обумовили:

- значне відставання агропромислового виробництва від інших галузей народного господарства у рівні фондоозброєності праці, що потребує значного обсягу інвестиційного забезпечення галузі, в тому числі кредитного характеру;
- надмірний моральний і фізичний знос засобів виробництва, що викликає потребу у значних довгострокових вкладеннях;
- недостатній рівень забезпечення аграрного сектору авансовими платежами, що збільшує потребу в кредитному забезпеченні галузі;
- випередження темпів росту витрат виробництва над темпами зростання реалізаційних цін на вироблену продукцію, в результаті чого виник диспаритет цін, ліквідація якого потребує значної фінансової підтримки галузі з боку держави;
- вилучення значної частини доходів сільського господарства платежами в бюджет і особливо в позабюджетні фонди;
- зростання заборгованості за реалізовану сільськогосподарську продукцію, що потребує вдосконалення системи розрахунків та збільшує потребу в додатковому фінансовому забезпеченні галузі;
- відмову переробників сільськогосподарської продукції, брати участь у формуванні фінансових ресурсів підприємств аграрного сектору економіки, що викликає додаткову потребу в фінансовій підтримці товаровиробників аграрного сектору, в тому числі кредитного та безоплатного характеру;
- висока ризиковість;

- специфічність застави та її зміни ціни, зокрема землі та майна спеціалізованих виробництв;
- невідповідність ступеня ризику та прибутковості.

В порівнянні з іншими галузями економіки аграрний сектор є дуже високо ризиковою галуззю, з відносно низьким рівнем прибутковості, і таким чином, кредитування сільськогосподарських товаровиробників має свої особливості, які визначаються особливостями відтворювального процесу в галузі і полягають в тісному зв'язку процесу відтворення в сільському господарстві з природними умовами, який визначає: по-перше, чітку періодизацію процесу виробництва та унеможливорює перерви в ньому, що викликає потребу в забезпеченні надання кредитів для товаровиробників галузі у чітко визначений час і в повному обсязі; по-друге, уповільнений оборот капіталу потребує збільшення термінів залучення кредитних ресурсів та зниження плати за кредит; по-третє, нееквівалентність обміну та понижений рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва потребує зниження плати за кредит; по-четверте, низький рівень технічної озброєності виробництва, при високому рівні зносу техніки та використанні застарілої технології, потребує значного обсягу кредитного забезпечення інвестиційного характеру; по-п'яте, підвищений рівень ризиковості галузі потребує застосування адекватного рівня страхового захисту.

Лізингова діяльність пов'язана з придбанням однією компанією (юридичною особою) майна з метою передачі його іншій компанії для використання в своїх інтересах на правах довгострокової оренди. При цьому можливі різні варіанти таких операцій: кошти для купівлі майна у лізингової компанії можуть бути як власними, так і взятими в кредит; у орендаря може бути можливість викупу товару після закінчення договору чи ні, інше.

Механізм лізингових операцій може мати різні варіанти, враховуючи як комплекс фінансових процедур, так і безліч учасників. При найпростішому варіанті їх всього троє: постачальник товару, компанія-лізингодавець і підприємство-користувач. При більш складних схемах в цьому процесі беруть участь ще банківські установи, страхові компанії та інші посередники.

Лізинговий кредит (лізинг) – кредитні відносини, пов'язані з наданням кредиту при лізингових операціях, які передбачають передання в лізинг об'єктів основних засобів. Не можуть бути предметом лізингу земельні ділянки та інші природні об'єкти, а також цілісні майнові комплекси чи їх відокремлені структурні підрозділи.

Лізинг – це можливість для багатьох підприємств користуватися найсучаснішим обладнанням, новими автомобілями, передовими технологіями, вартість яких не дозволяє їм їх купити. Особливістю лізингового кредитування є операції тільки з юридичними особами, а його об'єктами не може бути те майно, яке призначене для особистого використання.

Теми рефератів

- Напрями підвищення ефективності використання підприємствами банківських кредитів.
- Переваги та недоліки комерційного кредитування підприємств.
- Лізинг і довгостроковий банківський кредит.

Питання для самоконтролю:

1. Розкрийте поняття індивідуального кругообігу коштів підприємства, фактори, які на нього впливають.
2. Для яких цілей залучають кредитні ресурси і як обчислюють їх необхідний обсяг?
3. Поясніть суть та назвіть основні причини необхідності кредитування підприємства.
4. Розкрийте класифікацію кредитів, що надаються підприємствам.
5. Розкрийте механізм отримання та порядок погашення кредиту.
6. Що таке кредитна лінія?
7. Назвіть основні складові кредитного договору.
8. Що таке «лізинговий кредит»?
9. Поясніть суть і назвіть принцип банківського кредитування підприємств.
10. За якими ознаками класифікують кредити?

Тестові завдання

1. Кредитні відносини це такі:

- а) пов'язані із процесом розподілу та перерозподілу капіталу;
- б) що виникають у сфері виробництва продуктів для їх використання;
- в) пов'язані із заборгованістю одного з учасників економічної чи фінансової операції;
- г) що пов'язані з необхідністю забезпечити безперервність зміни форм вартості валового національного продукту у процесі його руху.

2. Вкажіть правильне визначення економічної сутності кредиту:

- а) форма руху позичкового капіталу, що надається на умовах повернення;
- б) економічні відносини між кредитором і кредитодержувачем;
- в) рух вартості у сфері товарного обміну;
- г) позичка у грошовій або товарній формі на умовах повернення.

3. Об'єктами кредитування можуть бути:

- а) грошові кошти;
- б) товарно-матеріальні цінності;
- в) виконані роботи чи надані послуги;
- г) держава;
- д) підприємства та господарські товариства.

4. Зазначте, на які цілі надається банківський кредит:

- а) фінансування оборотного капіталу;
- б) покриття збитків від господарської діяльності;
- в) викуп приватизованого підприємства;
- г) збільшення статутного фонду банку.

5. До видів банківського кредиту належать:

- а) авальний кредит;
- б) комерційний кредит;
- в) лізинг;
- г) державний кредит.

6. Об'єктом лізингу можуть бути:

- а) машини та обладнання;
- б) транспортні засоби;
- в) засоби обчислювальної техніки;

г) виробничі будівлі та споруди.

7. Ломбардний кредит це:

- а) надання кредиту однією фізичною особою іншій;
- б) надання під заставу депонованих у банку цінних паперів;
- в) такий, що надається під заставу майна;
- г) різновид споживчого кредиту.

8. Факторинг це:

- а) купівля банком у клієнта права на вимогу боргу;
- б) діяльність комерційного банку за дорученням;
- в) посередництво в одержанні клієнтом боргу;
- г) здача в оренду на тривалий термін предметів довгострокового користування.

9. Комерційний кредит це економічні відносини, що виникають між:

- а) підприємствами;
- б) комерційними банками і підприємствами;
- в) державою та комерційними банками;
- г) державою та підприємствами.

10. Лізинговий кредит це:

- а) надання суб'єктами господарювання взаємного кредиту у вигляді відстрочення платежу за продані товари й надані послуги;
- б) надання суб'єктами господарювання взаємного відстрочення платежів за товарно-матеріальні цінності;
- в) взаємне передання суб'єктами господарювання матеріальних цінностей на умовах оренди;
- г) правильної відповіді немає.

Практичні завдання

Завдання №1

Розрахувати термін погашення кредиту. Фірма укладає з банком кредитний договір на суму 25000грн під 20% річних з нарахуванням відсотків кожне півріччя на залишок боргу. У фірми є можливість виплачувати борг кожного півріччя в сумі 6000грн.

Завдання №2

Скласти графік погашення кредиту. Підприємство одержало в банку позичку в сумі 150 000грн на 6 років під 28% річних. Починаючи з 2-го року, позичковий відсоток збільшується щорічно на 2%. Відсотки нараховуються щорічно на залишок основної суми боргу. Основний борг погашається рівними частинами.

Тема №7: Оцінювання фінансового стану підприємства.

1. Суть фінансової стійкості підприємства. Оцінка рентабельності роботи підприємства
2. Фінансова криза на підприємстві та причини її виникнення. Санація та

банкрутство підприємств

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Заннтя, 2006. – 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/ Керівник авт. кол і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. Та доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л. Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П. Шевчик. – К., 2007. – 371с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Заннтя-Прес, 2006. – 287с.
5. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.

Методичні вказівки

1. Суть фінансової стійкості підприємства. Оцінка рентабельності роботи підприємства

Фінансова стійкість підприємства.

Якщо підприємство фінансово стійке, то воно буде платоспроможним. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства, відносно володіння свого майна і його використання.

Фінансова стійкість найбільш залежить від оптимальної структури джерел формування капіталу (ВК і ЗК), від оптимальної структури активу підприємства (співвідношення основного і оборотного капіталу), а також від рівноваги А і П.

Фінансова стійкість – таке співвідношення фінансових ресурсів підприємства при якому підприємство вільно маневрує власними грошовими коштами, а також здатне забезпечити непереривний процес виробничої діяльності, а також здійснює витрати на його розширення і оновлення.

Достатня частина ВК означає, що позикові джерела фінансування використовуються підприємства лише в тих межах, у яких воно може забезпечити їх повне і своєчасне повернення.

Недостатність фінансової стійкості призведе до неплатоспроможності, відсутності у нього коштів для розвитку.

Через мірна фінансова стійкість також впливає негативно на діяльність підприємства, т.я. збільшуються витрати підприємства надлишок запасів і резервів

Основним показником являється сума власних оборотних коштів

$ВOK = ВК - НА = ІрП - ІрА$, мінімальна умова стабільності – присутність ВOK

По величині показника забезпечення запасів і витрат власними й позиковими

коштами можна виділити такі типи фінансової стабільності підприємства:

1. абсолютна фінансова стабільність (трапляється на практиці дуже рідко) - якщо власні оборотні кошти забезпечують запаси й витрати;
запасиВОК (якщо ВОК покривають запаси)
2. стійкий фінансовий стан - якщо запаси й витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів і довгострокових позикових джерел;
запаси ВОК + довгостр зобов'язання (стійке положення – платоспроможність гарантована)
3. нестійкий фінансовий стан - якщо запаси й витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових позикових джерел і короткострокових кредитів і позик, тобто за рахунок всіх основних джерел формування запасів і витрат;
запасиВОК+Кд+Кк
платоспроможність порушена, але є можливість відновити
Кд – кредити довгострокові
Кк – кредити короткострокові
4. кризовий фінансовий стан - якщо запаси й витрати не забезпечуються джерелами їхнього формування й підприємство перебуває на грані банкрутства.
запасиВОК+Кд+Кк - банкрут

Коефіцієнти фін стабільності:

1. Відносний показник: коефіцієнт забезпечення ВОК запасами
 $K_{оз\ вок} = \text{ВОК}/З$
2. Коефіцієнт концентрації ВК або коефіцієнт автономії. Визначає частку коштів, інвестованих у діяльність підприємства його власниками. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фін стійке, стабільне і незалежне від зовнішніх кредитів
 $K_{квк} = \text{ВК}/\text{ВБ}$
3. Коефіцієнт фінансової залежності. Означає, наскільки А підприємства фінансуються за рахунок позикових коштів. $K_{фз} = \text{ВБ}/\text{ВК}$
4. Коефіцієнт маневреності ВК. Характеризує, яка частка джерел ВК перебуває у мобільній формі і дорівнює відношенню різниці між сумою всіх джерел ВК і вартістю позаоборотних активів до суми всіх джерел ВК і довгострокових кредитів і позик. Рекомендоване значення 0,5 і вище.
 $K_{мвк} = \text{ВОК}/\text{ВК}$
5. Коефіцієнт співвідношення ЗК і ВК., або фінансового ризику, чим більше коефіцієнт перевищує 1, тим більша залежність підприємства від позикових коштів.
 $K_{вк\ і\ зк} = \text{ЗК}/\text{ВК}$

Оцінка рентабельності

Основним об'єктом фінансового аналізу серед тих, які визначають результативність фін діяльності підприємства, є прибуток (і рентабельність як вихідний показник прибутку). Прибуток у класичному розуміння являє собою різницю між виручкою підприємства від реалізації (продажу) і витратами на виробництво (собівартість). Цей прибуток є реальним показником того, наскільки ефективно працює підприємства, визначає реальні можливості підприємства фінансувати науково-технічний і соціальний розвиток, більш того, тільки реальний прибуток є джерелом можливості

підприємства сплатити в бюджет податок на прибуток.

Прибуток – це така частина вартості продукту, що реалізується підприємством, що залишається підприємства після покриття витрат виробництва.

Від розміру прибутку залежить фінансування розширення виробництва, ФСП => основне джерело розвитку підприємства. У процесі аналізу необхідно розділяти різні види прибутку підприємства:

Постійне зростання чистого прибутку - це джерело фінансування розвитку виробництва, виплат дивідендів, створення резервних фондів, задоволення соціальних і матеріальних потреб працівників підприємства.

Т.ч., аналіз всіх прибутків, відбито у Ф2. У процесі аналізу прибутковості Ф2 розглядається як система показників. Показники прибутковості (рентабельності) дозволяють дати оцінку ефективності використання підприємства його активів. Ефективність роботи підприємства визначається співвідношенням чистого прибутку із сумою активів використаних для одержання цього прибутку.

Показники рентабельності можна об'єднати в кілька груп:

1) показники рентабельності капіталу

- рентабельність капіталу (А)
 $R = \text{ЧП} / \text{ВБ} *$
- рентабельність ВК
 $R = \text{ЧП} / (\text{ВК} + \text{ДО}) *$
- рентабельність основного капіталу
 $R = \text{ЧП} / \text{ВК} *$
- рентабельність оборотного капіталу
 $R = \text{ЧП} / \text{ОА} *$

2) рентабельність продукції

- рентабельність продукції
 $R = \text{ВП} / \text{Собів} * 100$
- рентабельність продажу
 $R = \text{ВП} / \text{ЧП}$

2. Фінансова криза на підприємстві та причини її виникнення. Санація та банкрутство підприємств

Недостатня обґрунтованість економічної та фінансової стратегії підприємства, нехтування зовнішніми чинниками ризику, низький рівень фінансового менеджменту можуть спричинити кризові явища на підприємстві та зумовити його банкрутство. Виведення підприємства з кризового стану, відновлення його платоспроможності та забезпечення необхідної рентабельності діяльності вимагає проведення комплексу спеціальних заходів для фінансового оздоровлення підприємства. Ефективне вирішення проблем банкрутства і санації підприємств є обов'язковою умовою оздоровлення вітчизняної фінансової системи.

Під фінансовою кризою розуміють фазу розбалансованої діяльності підприємства й обмежених можливостей впливу його керівництва на фінансові відносини (нездатність задовольнити вимоги кредиторів, сплатити податки, розрахуватися з постачальниками)

Фактори, які можуть обумовити фінансову кризу на підприємстві, розділяють на зовнішні, або екзогенні (які не залежать від діяльності підприємства), і внутрішні, або ендогенні (які залежать від діяльності підприємства).

Головними *екзогенними факторами* фінансової кризи на підприємстві можуть бути:

- зменшення купівельної спроможності населення;
- значний рівень інфляції;
- нестабільність господарського й податкового законодавства;
- нестабільність фінансового й валютного ринків;
- посилення конкуренції в області;
- сезонні коливання;
- посилення монополізму на ринку;
- політична нестабільність тієї країни, де розташоване підприємство, або в країнах підприємств-постачальників сировини (споживачів продукції);

Вплив зовнішніх факторів кризи, як правило, має стратегічний характер. Вони визначають фінансову кризу на підприємстві, якщо менеджмент помилково або несвоєчасно реагує на них.

Можна виділити велику кількість *ендогенних факторів фінансової кризи*. З метою систематизації їх можна згрупувати в такі блоки:

1. Низька якість менеджменту.
2. Дефіцити в організаційній структурі.
3. Низький рівень кваліфікації персоналу.
4. Недоліки у виробничій сфері.
5. Прорахунки в області постачання.
6. Низький рівень маркетингу й втрата ринків збуту продукції.
7. Недостача інновацій і раціоналізаторства.
8. Дефіцити у фінансуванні.
9. Повна недостача контролю або незадовільна робота його служб.

У цілому всі ці причини кризи створюють складний комплекс причинно-наслідкових зв'язків. Звичайно, досліджуючи те або інше підприємство, той або інший випадок фінансової кризи, можна виділити певні специфічні причини.

Типовими слідствами впливу названих причин і факторів на фінансово-господарський стан підприємства є:

- втрата клієнтів і покупців готової продукції;
- зменшення кількості замовлень і контрактів на продаж продукції;
- неритмічність виробництва, неповне завантаження потужностей;
- зростання собівартості й різке зниження продуктивності роботи;
- збільшення розміру неліквідних оборотних коштів

- виникнення внутрівиробничих конфліктів і збільшення плинності кадрів;
- підвищення тиску на ціни і зменшення обсягів реалізації

Всі ці наслідки призведуть до банкрутства підприємства.

Банкрутство підприємств - це слідство глибокої фінансової кризи.

Зараз більшість підприємств України перебувають у складному фінансовому стані. Взаємні неплатежі між суб'єктами господарювання, високі податкові й банківські процентні ставки приводять до неплатоспроможності підприємств. Зовнішньою ознакою банкрутства підприємства виступає припинення його поточних платежів і нездатність задовольнити вимоги кредиторів протягом трьох місяців від дня настання строку їхнього виконання.

Останнім часом у країні зберігається стійка тенденція щодо збільшення кількості фінансово нестійких підприємств. Як наслідок, найбільша кількість позовних заяв до арбітражних судів надходить у зв'язку із банкрутством підприємства. Водночас банкрутство підприємства та його ліквідація означають не тільки збитки для його акціонерів, кредиторів, виробничих партнерів, споживачів продукції, а й зменшення податкових надходжень у бюджет, збільшення рівня безробіття.

Тому для запобігання банкрутству підприємства і його фінансового оздоровлення проводять фінансову санацію.

Санація – це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості та конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді.

Фінансова санація включає комплекс заходів, спрямованих на мобілізацію та використання внутрішніх і зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства.

Мета фінансової санації — покриття поточних збитків і усунення причин їх виникнення, поповнення або збереження ліквідності та платоспроможності підприємства, скорочення всіх видів його заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу, формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

За джерелами мобілізації фінансових ресурсів розрізняють: *автономну санацію*, що здійснюється лише за кошти підприємства та капіталу його власників, і *зовнішню (гетерономну) санацію*, у проведенні якої беруть участь сторонні особи — кредитори, держава, клієнти тощо.

Власними джерелами фінансування санації підприємства є кошти, отримані внаслідок таких заходів:

а) реструктуризації його активів (продаж окремих об'єктів основних засобів, зайвих матеріальних запасів, пакетів цінних паперів, індексація балансової вартості

майна; використання зворотного лізингу; здавання в лізинг основних засобів; зменшення частини низьколіквідних оборотних активів; продаж окремих структурних підрозділів підприємства; рефінансування дебіторської заборгованості шляхом переведення її в інші форми через факторинг, урахування векселів, форфейтинг тощо);

б) зменшення операційних, фінансових та інвестиційних витрат підприємства (економія матеріальних витрат, і скорочення витрат на оплату праці персоналу, запровадження неповного робочого дня, неоплачуваних відпусток, звільнення персоналу, скорочення невиробничих витрат тощо);

в) збільшення виторгу від реалізації продукції через активізацію маркетингових досліджень ринку збуту, рекламування товарів, використання гнучкої системи знижок тощо.

У випадку здійснення санації підприємства за участю кредиторів можливе проведення пролонгації та реструктуризації поточної заборгованості підприємства, застосування повної або часткової відмови кредиторів від своїх вимог на основі підписання мирової угоди, надання підприємству додаткових кредитних ресурсів та кредитного забезпечення (поручительств, гарантій), трансформування боргу у власність кредиторів.

Фінансова участь персоналу в санації реалізується у формі надання працівниками позики підприємству, їх повної або часткової відмови від винагороди за свою працю на підприємстві, купівлі працівниками акцій підприємства тощо.

Державна підтримка санації підприємств здійснюється через пряме бюджетне фінансування (бюджетні позики, субсидії, дотації, частковий викуп державою акцій), надання державних гарантій на отримання кредиту, надання дозволу на тимчасове недотримання антимонопольного законодавства, списання і реструктуризацію податкових зобов'язань, надання податкових пільг, проведення протекціоністських заходів тощо.

Рішення про проведення санації у випадку фінансової кризи та загрози банкрутства підприємства приймають:

- а) у досудовому порядку;
- б) під час судових процедур після порушення справи про банкрутство підприємства-боржника.

Досудова санація — це система заходів для відновлення платоспроможності боржника, які здійснюються до початку порушення справи про банкрутство. Досудову санацію проводять з ініціативи власників чи керівників підприємства, його кредиторів, органів виконавчої влади і місцевого самоврядування, відповідних контрольних органів у межах їх повноважень. При проведенні досудової санації (в межах заходів із запобігання банкрутству) підприємству може бути надана фінансова допомога під власників, кредиторів та інших осіб у розмірі, достатньому для погашення його зобов'язань та відновлення платоспроможності. Термін проведення досудової санації переважно не перевищує 12 місяців.

У рамках *судових процедур* при проведенні справи про банкрутство господарський суд може приймати рішення про:

- а) розпорядження майном боржника;
- б) мирову угоду — процедуру досягнення домовленості між боржником і кредиторами щодо пролонгації термінів сплати належних кредиторам платежів або зменшення суми боргів;
- в) санацію боржника;
- г) ліквідацію банкрута.

Рішення про проведення санації суд приймає в таких випадках:

1. за пропозицією боржника, який з власної ініціативи звернувся до господарського суду із заявою щодо порушення справи про своє банкрутство, однак одночасно запропонував умови укладання мирової угоди та проведення санації;
2. з ініціативи фінансово-кредитної установи. установа банку має право відносно клієнта, оголошеного неплатоспроможним, застосувати комплекс санаційних заходів
3. з ініціативи державного органу з питань банкрутства, якщо йдеться про санацію державних підприємств та підприємств, у статутному фонді яких частка державної власності перевищує 25%.

Фінансову санацію підприємств у країнах із розвинутою ринковою економікою здійснюють за класичною моделлю, згідно з якою процес фінансового оздоровлення підприємства поділяють на такі основні етапи:

- виявлення (ідентифікація) фінансової кризи;
- аналіз глибини, причин та чинників фінансової кризи, діагностика фінансового стану підприємства, визначення його сильних і слабких сторін та оцінювання санації платоспроможності на підставі результатів санаційного аудиту;
- прийняття рішення щодо ліквідації (добровільної чи примусової) або санації підприємства;
- визначення завдань і тактики проведення санації (визначення можливої сфери діяльності, нового асортименту продукції, переліку споживачів, обґрунтування основних вартісних показників (доходу, прибутку тощо) діяльності підприємства тощо);
- формування стратегії санації щодо варіантів розвитку фірми та оптимізації політики капіталовкладень; розроблення програми санації — переліку основних етапів і заходів фінансового оздоровлення підприємства;
- розроблення проекту санації, який містить техніко-економічне обґрунтування санації, розрахунок обсягів фінансових ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних цілей, графіки та методи мобілізації фінансового капіталу (скорочення витрат, додаткове залучення капіталу тощо),
- реалізація і контроль за якістю реалізації запланованих заходів

Під час проведення фінансової санації підприємств розробляють такі основні групи заходів:

- Фінансово-економічні заходи полягають у пошуку вільних резервів для фінансового задоволення підприємства (лізинг замість покупки, замороження інвестицій, продаж окремих активів)
- Заходи виробничо-технічного характеру полягають в модернізації і відновлення обладнання, підвищення ритмічності виробництва, виключення простоїв.

- Заходи організаційно-правового характеру полягають в удосконаленні форм бізнесу зі збереженням ЮО шляхом реорганізації, зміною керівництва, перетворення в АТ, в орендне підприємство.
- Заходи соціального характеру застосовуються для того, щоб зменшити соціальну напруженість і проблеми пов'язані із скороченням чисельності працівників, перепідготовку кадрів, виплатою вимог по безробіттю.

Припинення діяльності підприємства здійснюється двома способами:

- ліквідація
- реорганізація

Ліквідація - припинення діяльності підприємства, визнаного арбітражним судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів шляхом продажу його майна.

Ліквідатор - фізична особа, яка відповідно до рішення арбітражного суду організовує здійснення ліквідаційної процедури боржника, визнаного банкрутом, та забезпечує задоволення визнаних судом вимог кредиторів у встановленому Законом порядку.

Реорганізація – припинення діяльності підприємства з переходом його майнових прав та обов'язків іншим особам – правонаступникам.

Види реорганізації підприємств

- укрупнення підприємств (злиття, поглинання, приєднання)
- поділення підприємства (поділ, відокремлення)
- без зміни розмірів підприємства (перетворення)

Така форма реорганізації, як укрупнення підприємств, здійснюється об'єднанням підприємства, яке перебуває в стані фінансової кризи, з іншим, фінансово стійким підприємством. Або шляхом придбання фінансово стійким підприємством фінансово неспроможного підприємства. Після злиття підприємств всі майнові права та обов'язки переходять до підприємства, яке виникло внаслідок злиття. Бухгалтерські баланси обох підприємств консолідуються.

У разі поділення підприємства - до нових підприємств, які виникають в результаті цього поділу, переходять розподільним актом(балансом) у відповідних частинах майнові права та обов'язки реорганізованого підприємства.

Підприємство без зміни розмірів підприємства, тобто перетворення.

Питання для самоконтролю:

1. Поясніть мету та основні завдання фінансового аналізу діяльності підприємства.
2. Охарактеризуйте основні методи фінансово аналізу.
3. Назвіть основні інформаційні джерела оцінки фінансового стану підприємства.
4. Поясніть суть і назвіть основні показники рентабельності та прибутковості.
5. Поясніть суть та охарактеризуйте способи оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства.
6. Поясніть суть і назвіть основні показники оцінки фінансової стійкості та стабільності підприємства.
7. Що таке фінансова криза на підприємстві?

8. Що таке реорганізація? Назвіть види реорганізації.
9. В яких випадках здійснюють санацію підприємства?
10. На які основні групи заходів розробляють під час проведення фінансової санації підприємств ?

Тема №8: Фінансове планування на підприємствах.

Зміст і значення перспективного, поточного і оперативного планування на підприємстві

Список літератури

1. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч. посіб. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2006. - 379
2. Фінанси підприємств: Підручник/ Керівник авт. кол і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2005.- 460с.
3. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л. Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П. Шевчик.– К., 2007. – 371с.
4. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Знання-Прес, 2006. – 287с.
5. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007. – 224с.

Методичні вказівки

На підприємстві фінансове планування проводиться по трьох основних напрямках: перспективне фінансове планування; поточне фінансове планування; оперативне фінансове планування. Кожному із цих трьох підсистем властиві певні форми розробки фінансових планів

Характеристика підсистем фінансового планування

Підсистеми фінансового планування	Форми розроблювальних планів	Період планування
Перспективне (стратегічне) планування	Прогноз звіту про фінансові результати. Прогноз про рух грошових коштів. Прогноз бухгалтерського балансу.	3-5 років
Поточне планування	План доходів і витрат від операційної діяльності. План доходів і витрат від інвестиційної діяльності. План надходжень і витрат коштів. Балансовий план.	1 рік
Оперативне	Платіжний календар. Касовий план.	Декада,

планування		місяць, квартал
------------	--	--------------------

Всі підсистеми фінансового планування взаємозалежні й взаємообумовлені, планування здійснюється в певній послідовності. Найважливішим етапом планування виступає прогнозування основних напрямків фінансової діяльності підприємства, що здійснюється в процесі перспективного планування. На цьому етапі визначаються завдання й параметри поточного фінансового планування. У свою чергу, базою для розробки оперативних фінансових планів служить саме поточне фінансове планування.

Перспективне (стратегічне) планування – це план розвитку підприємства, в якому зазначають основні альтернативні фінансові показники діяльності підприємства, відповідно до передбачуваних варіантів розвитку ринкового середовища. Розробка альтернативних фінансових планів, які дають змогу прогнозувати ймовірні зміни фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства, здійснюється на підставі моделювання, факторного аналізу і нормування.

У перспективному плані розробляють прогноз звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, прогноз балансу активів і пасивів підприємства тощо.

Поточне фінансове планування – це планування фінансової діяльності підприємства на плановий період, переважно на рік, з деталізацією основних показників по кварталах. Основними видами поточних фінансових планів підприємства є:

- ✓ План доходів і витрат від операційної діяльності.
- ✓ План доходів і витрат від інвестиційної діяльності.
- ✓ План надходжень і витрат коштів.
- ✓ Балансовий план.

Оперативне фінансове планування – це процес конкретизації надходжень і використання фінансових ресурсів підприємства за короткі проміжки часу (місяць, декада, тиждень, день). Метою фінансового оперативного планування є визначення послідовності і термінів виконання окремих фінансових операцій для забезпечення збалансованості доходів із витратами і зміцнення фінансового стану підприємства. Основними видами оперативного планування є платіжний календар, поточний (касовий) план.

Фінансове планування необхідне підприємству з метою контролю за фактичним надходженням грошових коштів на поточний рахунок та витрачанням коштів у процесі господарської діяльності, виконання поточного фінансового плану. Це пов'язано з тим, що фінансове забезпечення підприємницької та інвестиційної діяльності відбувається за рахунок власних та залучених коштів, що потребує повсякденного ефективного контролю за формуванням і використанням фінансових ресурсів.

Річний фінансовий план (план доходів та витрат грошових коштів) характеризує обсяг фінансових ресурсів, необхідних для фінансово-господарської діяльності. Він є орієнтиром для фінансової роботи підприємств у плановому році.

Виконання фінансового плану здійснюється безпосередньо в процесі фінансово-господарської діяльності, забезпечуючи стабільну платоспроможність підприємства через оперативне фінансове планування.

Фінансовий план складається на рік з поквартальною розбивкою за формою, що наведена в додатку.

Керівник підприємства подає проект фінансового плану на затвердження органу, уповноваженому управляти відповідним державним майном (далі - орган управління), до 1 травня року, що передує плановому, разом із пояснювальною запискою з відповідним обґрунтуванням, виходячи з аналізу господарської діяльності підприємства в поточному році, а також показників господарської діяльності та розвитку підприємства на плановий рік.

Орган управління у місячний термін розглядає проект фінансового плану підприємства та приймає рішення про його затвердження або відхилення.

У разі відхилення проекту фінансового плану орган управління у письмовій формі повідомляє підприємство про підстави відхилення.

У разі відхилення проекту фінансового плану підприємство протягом 15 днів доопрацьовує його відповідно до висловлених органом управління зауважень та повторно подає на затвердження.

Зміни до затвердженого фінансового плану підприємства можуть уноситись не більше двох разів протягом планового року з дозволу органу управління, що затвердив фінансовий план.

Проект змін до фінансового плану розробляється підприємством та подається органу управління після закінчення звітного періоду (кварталу) не пізніше 25 числа місяця, наступного за звітним кварталом.

Орган управління в десятиденний термін розглядає запропоновані зміни та приймає рішення про їх затвердження або відхилення. У разі відхилення змін орган управління в письмовій формі повідомляє підприємство про підстави відхилення.

Контроль за виконанням фінансового плану здійснює орган управління, який затвердив фінансовий план.

Звіт про виконання фінансового плану підприємство надає органу управління з відповідними поясненнями щокварталу в терміни, установлені для подання фінансової звітності.

При наданні звіту про виконання річного фінансового плану одночасно подається звіт про виконання фінансового плану за IV квартал попереднього року.

Органи управління надають Міністерству економіки та з питань європейської інтеграції України:

- зведені показники фінансових планів підприємств, віднесених до сфери їх управління, та затвержені в установленому порядку копії фінансових планів щодо кожного підприємства окремо до 1 серпня року, що передує плановому;
- зведені показники виконання фінансових планів за звітний рік та IV квартал звітного року та інформацію за формою фінансового плану щодо кожного підприємства до 31 березня року, наступного за звітним;
- зведені показники виконання фінансових планів підприємств за звітні квартали поточного року та інформацію про їх виконання за формою фінансового плану щодо кожного підприємства до 31 травня, 31 серпня та 30 листопада кожного року.

Питання для самоконтролю:

1. Охарактеризуйте суть та основні завдання розроблення фінансової стратегії підприємства.
2. Які основні етапи формування фінансової стратегії підприємства?
3. Поясніть суть і назвіть основні напрямки та складові фінансової політики підприємства.
4. Що таке "фінансове планування"? Які його види Ви знаєте?
5. Поясніть мету та основні завдання фінансового планування на підприємстві.
6. Яка різниця між поточним та оперативним, фінансовими планами підприємства?
7. Охарактеризуйте основні методи розроблення фінансових планів.
8. Які вихідні дані використовують для розроблення річного фінансового плану підприємства?
9. Як здійснюється фінансове планування на державних підприємствах?
10. Охарактеризуйте побудову оперативного фінансового плану на підприємствах.
11. Що таке "фінансовий бюджет підприємства"?

Тестові завдання

1. Виберіть правильну послідовність етапів фінансового планування:

- а) розроблення фінансового плану, обґрунтування фінансової політики, формування фінансової стратегії;
- б) обґрунтування фінансової політики, розроблення поточного фінансового плану, розроблення оперативного фінансового плану.

2. Фінансове планування — це:

- а) розрахунок надходження грошових коштів від реалізації продукції, послуг та інших видів діяльності підприємства;
- б) розрахунок надходження і розподілу прибутку;
- в) визначення обсягів надходжень певних видів фінансових ресурсів та їх розподіл за напрямками використання у плановому році.

3. Методи розроблення фінансових планів:

- а) балансовий, виробничий, нормативний та розрахунково-аналітичний;
- б) балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний та економічний;
- в) балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний та методи економіко-математичного моделювання.

4. Поточний фінансовий план складається на термін:

- а) до одного місяця;
- б) на плановий рік;
- в) на два і більше років.

5. Розроблення річного фінансового плану є обов'язковим для:

- а) малих підприємств;
- б) державних підприємств;
- в) підприємств, які отримують кредит у банку;
- г) приватних підприємств; г) усіх підприємств.

6. Оперативний фінансовий план розробляють у формі:

- а) балансу грошових надходжень і видатків;
- б) платіжного календаря;
- в) балансу доходів і витрат;

г) надходження та витрачання виробничих ресурсів.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Акредитив — розрахунковий документ з розпорядженням однієї кредитної установи іншій такій установі здійснити за рахунок спеціально за депонованих коштів оплату товарно-транспортних документів за відвантажений товар.

Акцизний податок — непрямий податок, що встановлюється на підакцизні товари та включається в їх ціну у твердих сумах з одиниці реалізованого товару або виходячи з відсоткової ставки до оподаткованого обороту.

База оподаткування — показник, за яким обчислюється податок.

Баланс доходів і витрат — форма річного фінансового плану, яка складається з двох частин: доходів і надходжень грошових коштів і витрат та відрахувань грошових коштів.

Банкрутство — пов'язано з браком активів у ліквідній формі, неспроможність юридичної особи задовольнити в установленій для цього термін пред'явлені до нього кредиторами вимоги й виконати зобов'язання перед бюджетом.

Безготівкова форма розрахунків — грошові розрахунки, які здійснюються за допомогою записів на рахунках у банках.

Бізнес-план — внутрішній плановий документ підприємства, що містить основні планові показники виробничої, комерційної та фінансової діяльності підприємства або окремого інвестиційного проекту, виражає встановлені цілі та визначає форми конкретних маркетингових, економічних і фінансових показників.

Валовий прибуток — прибуток (збиток) підприємства, що визначається вирахуванням з доходу (виручки) від реалізації продукції податку на додану вартість, акцизного збору, інших вирахувань, собівартості реалізованої продукції.

Вексель — письмове безумовне зобов'язання, боргова розписка стандартної форми, що дає право її власнику вимагати сплати визначеної у векселі суми від особи, яка видала вексель, у відповідний строк і у відповідному місці.

Вексель забезпечений — розрахунковий документ, гарантований заставою, який передається боржником кредиторів аж до сплати боргу.

Вексель переказний — розрахунковий документ, який регулює вексельні відносини трьох сторін: кредитора (трасанта), боржника (трасата) і отримувача платежу (ремітента).

Вексель простий (соло-вексель) — розрахунковий документ, який виписує покупець, що бере на себе зобов'язання сплатити за векселем продавцю певну суму у встановлений час.

Вексельна форма розрахунків — оформлені векселем розрахунки між постачальником (отримувачем коштів) і покупцем (платником коштів) з відстроченням платежу.

Використання прибутку — спрямування прибутку підприємства на сплату податків, створення резервного фонду, виплату дивідендів, поповнення статутного фонду, фінансування витрат у процесі фінансово-господарської діяльності.

Виплата дивідендів — використання прибутку для виплати доходів власникам акцій, корпоративних прав.

Відносне вивільнення оборотних коштів — спостерігається тоді, коли темпи збільшення обсягу виробництва випереджають темпи збільшення оборотних коштів.

Власні оборотні кошти — забезпечують оптимальну планову потребу у фінансових ресурсах для поточної діяльності підприємства і визначаються на основі бухгалтерського балансу.

Готівкова форма розрахунків — форма розрахунків, що здійснюється з використанням готівки.

Грошовий оборот — сукупність платежів у грошовій формі, пов'язаних із купівлею-продажем товарів чи використанням фінансових зобов'язань різних форм.

Грошові кошти — гроші підприємства, які перебувають на його рахунках у банках, касі підприємства і підзвітних осіб. Згідно з чинним законодавством зберігаються в банках на поточних, валютних, бюджетних та інших рахунках підприємства.

Джерела сплати податків — джерела, за рахунок яких суб'єкт господарювання перераховує податки до бюджету у процесі своєї фінансово-господарської діяльності. Такими джерелами є прибуток, собівартість, виручка від реалізації.

Емісійний дохід — сума перевищення доходів, отриманих від емісії (випуску) власних акцій та інших корпоративних прав, над номіналом таких акцій (інших корпоративних прав), тобто різниця між курсом емісії і номінальним курсом акцій. Емісійний дохід є одним із джерел формування додаткового капіталу підприємства.

Комерційний кредит — короткотерміновий кредит, що надається продавцем (виробником) покупцеві у формі відстрочення оплати за продані товари (виконані роботи чи надані послуги). Здебільшого оформляється переказним векселем.

Кредитоспроможність — наявність передумов для отримання кредиту позичальником, спроможність повернути його в повному обсязі у встановлений термін.

Лізинг — довготермінова оренда машин, обладнання, споруд виробничого призначення, що є способом фінансування інвестицій і активізації збуту.

Лізинговий кредит — відносини між юридичними особами, що виникають внаслідок оренди майна і супроводжуються укладенням лізингової угоди.

Ліквідаційна вартість майна — імовірна ціна, за яку майно можна буде продати на ринку з урахуванням терміну продажу, встановленого ліквідаційною комісією.

Ліквідні активи — майно підприємства, що користується високим попитом на ринку та може швидко реалізуватися.

Мито — непрямий податок, який стягується з товарів, транспортних засобів, інших предметів, що переміщуються через митний кордон країни.

Місцеві податки — податки, які сплачують юридичні й фізичні особи для забезпечення наповнення місцевих бюджетів.

Надлишок власних оборотних коштів — перевищення розмірів оборотних коштів над встановленими нормативами.

Ненормовані оборотні кошти — елементи (статті) оборотних коштів, щодо яких планова потреба не визначається.

Неплатоспроможність — неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати платіжні зобов'язання, строк сплати яких настав, пов'язана з браком активів у ліквідній формі.

Непрямі податки — податки, які включаються в ціну товарів (робіт, послуг). Реальними платниками цих податків є покупці відповідних товарів (робіт, послуг), а їх платниками до бюджету — суб'єкти підприємницької діяльності.

Норма оборотних коштів — показник, який визначається у днях, відсотках, гривнях для обчислення нормативів оборотних коштів.

Норматив оборотних коштів — оптимальна потреба в оборотних коштах, що визначається за окремими статтями і для підприємств загалом у грошовому вираженні.

Нормовані оборотні кошти — елементи (статті) оборотних коштів, щодо яких визначається оптимальна планова потреба.

Оборотні виробничі фонди — оборотні кошти у виробничих запасах і виробництві.

Оборотні кошти — кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди та фонди обігу.

Організація фінансів підприємств — методи, форми і способи формування та використання фінансових ресурсів, а також контроль за їх кругообігом з метою досягнення поставлених цілей.

Основні засоби — матеріальні цінності, що використовуються підприємством понад один календарний рік з часу введення їх в експлуатацію.

Оцінка фінансового стану підприємства — систематичний і всебічний аналіз фінансового стану підприємства на основі використання системи показників оцінки, різних методів, прийомів та методик аналізу.

Перспективне фінансове планування на підприємстві — розробка фінансової стратегії підприємства та прогнозування його фінансової діяльності.

Перспективний фінансовий план — прогностичні фінансові показники, розроблені на підставі перспективних цілей розвитку підприємства.

Платіжна вимога-доручення — комбінований розрахунковий документ, що містить вимогу підприємства-постачальника до підприємства-покупця сплатити за товар (роботи, послуги) і платіжне доручення, яке заповнюється підприємством-покупцем (платником).

Платіжне доручення — розрахунковий документ, який містить доручення власника банківського рахунка переказати відповідну суму на рахунок отримувача коштів.

Платоспроможність підприємства — його спроможність своєчасно й повністю виконувати платіжні зобов'язання, які виникають з операцій грошового характеру.

Податки — обов'язкові платежі, що їх встановлює держава для юридичних і фізичних осіб з метою формування централізованих фінансових ресурсів, які забезпечують фінансування державних витрат.

Податок на додану вартість (ПДВ) — непрямий податок, що включається в ціни реалізації товарів (робіт, послуг) і встановлюється у відсотках для оподаткованого обороту, який визначається згідно з чинним законодавством і має певні особливості залежно від виду та сфери діяльності.

Податок на прибуток — прямий податок, який сплачують суб'єкти господарювання за рахунок прибутку і який розраховується у відсотках від суми оподаткованого доходу (прибутку) згідно з податковим законодавством.

Прибуток від реалізації продукції — прибуток (збиток), що визначається вирахуванням з виручки від реалізації непрямих податків і собівартості реалізованої продукції.

Приєднання підприємств — форма реорганізації, яка передбачає перехід всіх прав та обов'язків однієї або кількох юридичних осіб — правопередників до іншої юридичної особи — правонаступника.

Примусова ліквідація підприємства — це процедура ліквідації неспроможного підприємства-боржника, яка здійснюється за рішенням арбітражного суду (як правило, у процесі провадження справи про банкрутство).

Резервний фонд — фонд, який створюється за рахунок чистого прибутку підприємства для забезпечення фінансування непередбачених витрат.

Рентабельність — показник рівня дохідності продукції, підприємства в цілому. Визначається як відношення прибутку до поточних витрат, виражене у відсотках.

Реорганізація підприємства — це повна або часткова заміна власників корпоративних прав підприємства, зміна організаційно-правової форми організації бізнесу, ліквідація окремих структурних підрозділів або створення на базі одного підприємства кількох інших. Найпоширенішими формами реорганізації є злиття, приєднання, поділ, виокремлення, перетворення.

Реструктуризація підприємства — здійснення організаційно- економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну структури підприємства, його управління, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

Санатор — фізична або юридична особа, яка бажає взяти фінансову чи якусь іншу матеріальну участь (або бере таку участь) у санації підприємства, що перебуває у фінансовій кризі.

Санаційний аудит — поглиблений аналіз фінансово-господарського стану підприємств, що перебувають у фінансовій кризі.

Санаційний прибуток — прибуток, який отримує підприємство внаслідок викупу власних корпоративних прав (акцій, часток) за курсом, нижчим від номінальної вартості цих прав, або внаслідок їх безкоштовного передання для анулювання, а також за одержання підприємством безповоротної фінансової допомоги, у тому числі через списання кредиторської заборгованості.

Санація підприємств — комплекс послідовних, взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру, спрямованих на виведення суб'єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.

Склад оборотних коштів — сукупність вартості окремих елементів оборотних виробничих фондів і фондів обігу.

Собівартість продукції — витрати, пов'язані з виробництвом продукції. Собівартість охоплює прямі матеріальні витрати, прямі витрати на оплату праці, інші прямі витрати, загальновиробничі витрати. Перелік і склад статей калькулювання

виробничої собівартості встановлюється підприємством.

Ставка оподаткування — ставка, що використовується для обчислення суми податку і встановлюється у грошовому вимірі на одиницю оподаткування або у відсотках до об'єкта оподаткування. Відсоткові ставки можуть бути пропорційними, прогресивними, регресивними.

Сталі пасиви — мінімальна (стійка) заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове державне пенсійне страхування, соціальне страхування, а також частина резерву майбутніх платежів.

Структура оборотних коштів — частка вартості окремих статей оборотних виробничих фондів і фондів обігу в загальній сумі оборотних коштів.

Фінансова діяльність підприємства — використання різних прийомів і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємства, досягнення визначеної ним мети — отримання прибутку, підвищення ефективності діяльності.

Фінансова криза на підприємстві — кінцева стадія непрогнозованого процесу втрати (під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів) потенціалу розвитку, коли структура капіталу та ліквідність підприємства погіршуються такою мірою, що це загрожує його подальшому існуванню.

Фінансова робота на підприємстві — діяльність, що здійснюється за такими основними напрямками: фінансове прогнозування і планування; оперативна поточна фінансово-економічна робота; аналіз і контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Фінансова санація — покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності та платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та

формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для здійснення санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

Фінансова стійкість підприємства — спроможність підприємства забезпечувати фінансову діяльність за рахунок власних коштів, не допускаючи невиправданої кредиторської заборгованості.

Фінансове планування — процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання.

Фінансовий механізм — управління фінансовими відносинами через фінансові важелі (за допомогою фінансових методів) з метою підвищення ефективності господарювання підприємства.

Фінансові інвестиції — вкладення тимчасово вільних коштів у цінні папери, статутні фонди інших підприємств з метою отримання доходу.

Фінансові ресурси — грошові кошти, що перебувають у розпорядженні підприємства. До фінансових ресурсів належать усі грошові фонди і частина грошових коштів, яка використовується поза фондами.

Фонди обігу — готова продукція на складі та відвантажена; кошти на рахунках у банках, дебіторська заборгованість.

Чек грошовий — документ стандартної форми, який використовується для отримання підприємствами готівки з рахунків у банківських установах.

Чек розрахунковий — документ стандартної форми з дорученням чекодавця своєму банкові переказати кошти на рахунок пред'явника чека.

Чистий дохід — грошове вираження вартості новоствореного продукту, що визначається як різниця між валовим доходом і заробітною платою.

Чистий прибуток — прибуток підприємства, який залишається після сплати податку на прибуток.

СПИСОК ВИКРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаренкова Г.М., Журавель Т.М., Михайленко Р.М. Фінанси підприємств: Навч. посіб. Для самостійного вивчення дисципліни. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: Заннтя-Прес, 2006
2. Гриб С.М. Фінанси підприємств в таблицях та схемах: Навчальний посібник. – Львів: «Магнолія 2006», 2007.
3. Дем'яненко М.Л. Фінанси підприємств: Навчальний посібник/ М.Л.Дем'яненко, Н.М. Левченко, В.П.Шевчик.– К., 2007.
4. Партин Г.О, Загородній А.Г. Фінанси підприємств: Навч.посіб. – 2-ге вид., перероб.і доп. – К.:Заннтя, 2006.
5. Фінанси підприємств: Підручник/Керівник авт.кол і наук.ред.проф. А.М. Поддєрьогін. 5-те вид., перероб. Та доп. – К.:КНЕУ, 2005..